

קונטרס

הבינוני

פרשת
מקץ
תשפ"א

שנה ג' חוברת י"ג

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור פ'

נחיצות האמונה שבריאיתו של הקב"ה מושלמת ביותר

לא ייעלמו ממנו אופני תועלת האדם \ והלא דין הוא \ אני ה' אלוֹקִיךָ מלמדך להועיל \ חשבון שכלי עדיף \ הכל נעשה בשלימות גמורה \ המוח החלש משלים את הבחור \ תכלית האדם בעולמו \ המום משלים את הבחור \ אין לך חסרון שאינו משלים \ משל ממכוננית שהחור שבדופנה משלימה \ הבן שמשלים את הוריו \ על מי מנוחות ינהלני \ טוב עין הוא יבורך \ מזמור לאסף אלוֹקִים באו גוים נחלתך \ אני עוסק להמליך את בנו \ למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה' \ הקב"ה מגלגל גלגולים להמליך את יוסף \ ה' צדיק יבחן \ כל שפע מוכרח לבוא עם צער \ מרבה דעת מרבה מכאוב \ די לו לאדם במה שיודע \

יום חמישי פרשת וישב – כ"ד כסלו ה'תשפ"א

העבודה לראות את הרוחניות שבתוך הגשמיות

שויתי ה' לנגדי תמיד \ שנראה כל אחד מעלת חברינו \ ובחרת בחיים \ עד שתכלה רגל מן השוק \ בורא רפואות – עושה חדשות \ השתלשלות השמן זית ממקום גבוה מאוד \ השמן בא עטוף בקליפה \ הניסים שנעשו בשמן המשחה \ דוגמת הכהן גדול \ ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים \ תבוא רעתם על פניהם \ הנצחון על תרבות יון \ כוונה נפלאה בעת מזיגת השמן \ נס פך השמן בימינו \

יום שני פרשת מקץ – כ"ה כסלו ה'תשפ"א

ההודאה בחנוכה על הקשר הפנימי שביננו לבין הקב"ה

בני ישראל היו בשפל המדרגה \ נס על שם העתיד \ בימים ההם בזמן הזה \ קשר בל ינתק \ הודאה על שאין הקב"ה משיב לנו כרעתנו \ אין הקב"ה מזניח את החוטא \ משל לילד שלא שמע לאזהרת אביו ותעה ביער \ כי אמרתי יש לי תקוה \ עיקר קבלת התורה \ אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה \ מנהיגי ישראל לדורותם \ וידר ישראל נדר לה' \ ירידה לצורך עליה \ ביקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש \ להודות ולהלל לשמך הגדול \

יום שלישי פרשת מקץ – כ"ט כסלו ה'תשפ"א

עקירת צער עמוק מתוך לב האדם על פי התורה

כי נשני אלוקים את כל עמלי \ הצער נובע מההרגשים המתלווים למעשה \ שילוב ההרגשים הקשים יוצרים זעזוע הנפש \ עם התלאות אפשר לחיות בשלום \ יוסף יצא לשליחות בלתי ידועה \ גילוי היציאה לשליחות \ כל כך נתן לי עושר וכבוד \ מה שנעשה אין להשיב \ תורת ה' תמימה משיבת נפש \ שועתי אליך ותרפאני \ לא אתם שלחתם אותי הנה \ העושק שיצר את הבריסקר רב \ פקח עיניך וראה \ על שנתת בלבנו להודות לך \ להודות לך על משפטי צדקך \ על כל שבח מעשה יריך \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי גרשון חנוך העניך בהרה"ק רבי יעקב מראדזין
זיע"א – בעל התכלת

ראש שבטי ישראל \ חיבורו סדרי טהרות \ קרא עליו מה שהראב"ד כתב על הרמב"ם \ פלאות התנאים שנתקיימו \ מלוקט מדברי התנאים והאמוראים \ והצדיק את הצדיק \ עם הגר"י מקוטנא \ הסכמה מתורגמת לזוהר מתורגם \ דמי חנוכה בצנעה דווקא \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור פ'

נחיצות האמונה שבריאיתו של הקב"ה מושלמת

ביותר

לא ייעלמו ממנו אופני תועלת האדם ממנו.

והלא דין הוא

וממשיך המחבר: ׀הדין נתן זה מְפַנֵּי
שְׁהוּא אָתָד מְפַעְשֵׁיו, ׀אִין מִי שְׁיִדְעַ בְּאָפְנִי
תְּקָנוֹת הָעָשׂוֹי ׀הַפְּסָדוֹ וּבְפָנְעִים הַמְּשִׁיגִים
אוֹתוֹ וּבְאָפְנִי מְחַלְתוֹ וְאָרוּכְתוֹ (מלשון
ארוכה ומרפא), יוֹתֵר מְעוֹשָׁהוּ.

כלומר: אפילו ביצירות בני אדם כך
הוא. צא ולמד, למשל, מבני אדם שבונים
מכונות, שאפילו באמצע שנתם יוכלו לומר
בפרוטרוט איך המכונה עובדת, מה הורס
אותה ואיך מתקנים אותה וכו'.

ראובן קנה מכונת כביסה לא מזמן,
והנה הוא רואה עכשיו שהיא נוזלת מים, לא
זו אף זו היא מוציאה בעת פעולתה רעש
מחריש אוזניים. מיד הוא מתקשר ל'חברת
הייצור' וזועק בבהלה: "המכונה מקולקלת!
קניתי אותה רק לפני חודשיים!"

הטכנאי מעבר לקו מרגיעו ואומר
בקול נינוח: "לא, לא, המכונה איננה
מקולקלת. הסתכל למטה בצד ימין ותראה
כפתור אדום. כנראה הוא קפץ החוצה. לחץ
אותו חזרה פנימה ותראה שהמכונה תחזור
לפעול כבתחילה.

ראובן עושה כהוראתו והמכונה חוזרת
לפעול כמימים ימימה, ועכשיו ראובן שואל

בתחילת פרק שלישי חוזר רבינו
המחבר על שבע הסיבות הגורמות לאדם
לבטוח בהקב"ה, ומבאר שההתבוננות
בשבע סיבות אלו, היא אחד מתוך חמש
יסודות שצריכים לאמץ כדי להיות בעלי
בטחון. ונתבאר שתוך כדי חזרתו של רבינו
המחבר על שבע הסיבות, הוא מוסיף בהן
הוספות נכבדות מאוד, והנה בראשונה
שבהן, שהיא שהקב"ה הוא מקור הרחמים,
כבר הרחבנו בשיעור הקודם, וכעת נעבור
אל הסיבה השניה מתוך השבע ונראה מה
הוא מוסיף עליה.

וזה לשון רבינו המחבר: ׀הַשְּׁנִי
(הסיבה השניה מתוך השבע), פִּי הַבּוֹרָא
יְתַעֲלֶה לֹא יַעֲלֶמוּ מִמֶּנּוּ אָפְנֵי תוֹעֲלַת הָאָדָם
(כלומר: כל מיני צרכי האדם בכל מצב
שהוא נמצא).

הנה לפעמים עומד האדם בחוסר
אונים ושואל: מאין יבוא עזרי? הוא עומד
בפני פרשה מורכבת, אם בענייני ממון, אם
בענייני שידוכים, אם בענייני בין אדם
לחבירו, ואינו רואה שום דרך להחליץ ממנה,
והרי הוא שואל ולבו בוכה: האוכל להחליץ
פעם מפרשה זו ולחיות חיי נחת? יידע אדם
זה שיש עצה בשבילו, והיא מוכנת ומזומנת
בידיו של הקב"ה ובשום אופן אינה נעלמת

מישהו התפרץ עליך 'לחינם', בין אם אתה רואה שהיצר הרע מקשה עליך כל-כך, ואתה עומד ושואל – מדוע? למה החיים בזה העולם צריכים להיות קשים כל-כך? תדע שכמו שילד קטן אינו מבין מדוע אין אביו נותן לו להתקרב אל האש או לכלים מסוכנים, כך לעולם לא תוכל להבין מדוע הקב"ה מקשה עליך את החיים. והרי הפער בין שכלך הדל לבין השכל העליון, גדול בהרבה מהפער שבין שכל התינוק לבין שכלו של החכם מכל אדם, ולכן אם אתה רואה שהקב"ה מביא עליך משהו, תאמין שהוא יודע בחכמתו שהדבר טוב בשבילך, אע"פ שעכשיו אינך מבין למה.

זהו סיכומה של הוספה זו: יזכור האדם שהקב"ה יודע מה הטוב ביותר בשבילו, ולכן אם זה מה שהקב"ה זימן לו, אין זה אלא מפני שזהו הטוב ביותר בשבילו, ובוודאי הוא מועיל לו ומוליכו אל תכליתו, ולא כפי שנדמה לו בשכלו הדל שאינו מועיל לו.

חשבון שכלי עדיף

אכן כאן יש להעיר שאם נתבונן בפרק השני נראה, שהגם שבתחילה כשביאר המחבר מה גורם לו לאדם לבטוח בזולתו, מנה סיבה זו בין שאר הסיבות, בהמשך כשביאר שכל הסיבות נמצאות רק אצל הקב"ה והביא להן פסוקים, לא מנה אותה ביניהן.

וטעם הדבר, כי בפרק השני בא המחבר רק להוכיח שכל הסיבות נמצאות אצל הקב"ה, ולא אצל בני אדם, וכיון שסיבה זו אין לה מקור ברור בפסוקים, לא מנה אותה בין שאר הסיבות. אבל כאן בא

כמשתומם: איך ידע? מי גילה לו רז זה? ואנו תמהים על תמיהתו של ראובן – הלא טכנאי זה בנה את המכונה, ובוודאי מכיר הוא בעל פה את כל כפתוריה וזיזיה מבפנים ומבחוץ, ויודע היטב מה גורם לה להרעיש ומה גורם לזיזול מים...

אני ה' אלוקיך מלמדך להועיל

ממשיך המחבר: **וְאֵם יִהְיֶה זֶה נִמְצָא בְּעוֹשִׂים מְבִינֵי אָדָם, אֲשֶׁר לֹא יִתְדָּשׁוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְזוֹלָתֵי צְנוּהַ מְקָרִית (הם לא מחדשים יש מאין, אלא מצרפים חומרים קיימים ועושים מהם צורה. וכגון הבונה ארון עם מגירות, שלוקח עצים ועושה מהם דפנות, ואחר-כך מביא ברזל ועושה מהם צורת מסילות וקובעם בצדדים, וכן הלאה).**
אֵךְ הַשָּׂרֵשׁ וְהַצְנוּהַ הַעֲצָמִית אֵין לָהֶם בָּהֶם שׁוֹם תְּחִבּוּלָה וְלֹא יִכְלָת לְחַדָּשׁם (אין להם שום יכולת ליצור את החומר) - וְאֲשֶׁר חֲדָשׁ שָׂרֵשׁ הָאָדָם (יש מאין) וְצוּרָתוֹ וְתִכְנוּתוֹ וְסִדְרָ חֲבִירוֹ, הוּא הֶחֱכֵם הַיִּדְעַ עֲבָנֵי תוֹעֲלוֹתָיו וְנִזְקָיו וְהַטּוֹב לוֹ בְּעוֹלָמוֹ וְאַחֲרֵיתוֹ בְּלֵי סָפֵק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מו, יז): אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מְלַמְדֶךָ לְהוֹעִיל מְדַרְכֶךָ בְּדֶרֶךְ תִּלְךָ, וְאָמַר (משלי ג, יב): כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ וְגו'.

הוא אומר: כאשר ייקלע האדם למצוקה, ויתעורר לשאול: היתכן! אם הקב"ה יודע מה מועיל לי, מדוע אינו מוציאני מן המצוקה? ישכיל ויבין, שכל מה שנעשה לאדם, יהיה מה שיהיה, אינו אלא להועיל לו ולהטיב לו, ובוודאי הקב"ה מביאה עליו כדי להוליך אותו אל תכליתו ולהטיב לו באחריתו.

בין אם אתה טובל יסורים, בין אם

והאמת שהמחשבה שהמחבר הביא בפרק השני, שהקב"ה ליווה את האדם והטיב לו מאז ועד היום, וכלשון הפסוק (תהלים עא, ו): עֲלֵיךְ נִסְמְכָתִי מִבְּטָן מִמְעֵי אִמִּי אֶתָּה גֹזְזִי, היא המוליכה למחשבה זו שאנו עסוקים בה כעת, כי אם האדם יודע שהקב"ה מלווה אותו מאז היותו בבטן אמו, חוץ ממה שהסברא נותנת שיאמין שייטיב לו גם להלאה, היא גם נותנת שיאמין שהקב"ה יודע יותר מכל מה טוב לו.

הכל נעשה בשלימות גמורה

וכעת להלכה למעשה: **הקב"ה עושה את כל מעשיו בשלמות ממש**, והראיה – שהרי גם האדם מנסה לעשות את כל מעשיו בשלמות, ומה שמונע אותו, הוא מוגבלותו, אשר בגללה אין מעשיו יוצאים מושלמים. וכמו שנוכל לראות לעת כזאת, כאשר הממשלות בכל העולם כולו משקיעות מיליארדים (billions) כדי להמציא 'חיסון' (vaccine) מושלם ביותר, ובלי שום תופעות לוואי (side effects), ובסופו של דבר הם מצליחים להמציא חיסון רק 'כמעט' מושלם, לא מושלם ממש, ויש לו מעט תופעות לוואי שיכולות להזיק לאנשים מסוימים. ואם האדם מנסה לעשות את מעשיו בשלמות, קל וחומר שהקב"ה מנסה לעשותם בשלמות, וכיון שהקב"ה אינו מוגבל, בוודאי כל מעשיו שלמים ויפים הם על צד היותר טוב.

המוח החלש משלים את הבחור

הנה יש בחור אחד בעל מידות טובות וישרות, אך תפיסת מוחו חלשה מעט, ובשל כך אין מי מחבריו לספסל הלימודים רוצה

המחבר ללמד אותנו איך להרגיל את עצמנו הלכה למעשה במחשבת אלו, ולכן הוא מראה לנו באות ובמופת על-פי הגיון וסברא **שהדבר מוכרח שהקב"ה - ורק הוא לבדו - יודע מה מועיל לו לאדם ומה גורם לו הפסד, ולא יתכן אחרת.**

וכך הוא אומר לנו: הרי מציאות היא, שכל מי שבונה ארון, או מכונה, או כל דבר אחר, מכיר אותו טוב האוד. יכולים אנו לראות גם אצל מחנכים כך, שכאשר רוצים לנקוט באיזה אמצעי מול אחד התלמידים, אם חכמים הם, הם פונים תחילה אל הוריו לקבל מהם תמונה ברורה על הילד. וזאת מפני שהם יודעים שבעוד הם מכירים את הילד רק חודשיים, הוריו מכירים אותו כבר עשר שנים ויודעים בדיוק רב אלו דברים גורמים לו להגיב כך ואלו דברים גורמים לו להגיב כך. ובכן, לאור מציאות זו, אין שום פשט על-פי חשבון שיעלה האדם על דעתו שיש מי שיוודע מה טוב בשבילו יותר מהקב"ה שיצרו.

ומפני מה ראינו לנכון להדגיש שיסוד זה מיוסד על הגיון ולא על פסוק? משום שכאשר האדם נמצא בעת מצוקה, מוחו מצטמצם, וכמו שכתוב "שמועה טובה תדשן עצם" (משלי טו, ל) "ורוח נכאה תִּבְּשׁ גֵרִם" (משלי יז, כב), ולכן נחוץ מאוד להועיל לו לחשוב אז בדעתו את המחשבות הנכונות, והנה **מחשבה זו בהיותה בנויה על חשבון פשוט כל-כך, מועילה ביותר לאדם שמוחו מצומצם מחמת צער, ואפילו אם אין לו אז כוחות הנפש להאמין באמונה שלמה מצד שורש האמונה, כשיחשוב שהיות שהקב"ה ברא אותו, בוודאי יודע הוא מה טוב ביותר עבורו – ינוח לו.**

אביהם, והרי לא מצאנו שמחוסר יד יוליד בנים מחוסרי יד. אין זה אלא מפני שהקב"ה יודע את התועלת שבדבר, והוא מבין שבנך יגיע לתכליתו דווקא על-ידי תפיסה חלשה. אבל איך? איננו יודעים! דבר עם הקב"ה!

תכלית האדם בעולמו

יחד עם כן זכור תזכור שאין תכלית האדם בעולם להיות 'מוצלח'. אילו היה תכליתו להיות מוצלח, אז היית מתקשה יותר להבין למה לא ברא הקב"ה את בנך עם תפיסה חזקה. אבל בשביל מה הקב"ה זקוק למוצלחים? הלא בשביל מוצלחים יש לו מלאכים בלי סוף, אשר כל אחד מהם מוצלח יותר מהאדם המוצלח ביותר בעולם.

הדברים הלא פשוטים ומבוארים בכל פינה שאתה פונה בתורה הקדושה, שתכלית האדם היא שיעמול בכל עת ויתקרב מתוך יגיעתו אל הקב"ה. ואם כן לא כל-כך קשה להבין מדוע דווקא בעל התפיסה החלשה קל לו להגיע אל התכלית, כי דווקא מחמת מוחו החלש, יתפלל ללא הרף להקב"ה שיאיר את עיניו בתורתו, וכך יהיה תלוי בו בכל עת, בעוד חבריו בעלי המוחות החזקים, יתכן שיסמכו על עצמם ברוב הזמנים, וכפי שמצוי לצערנו בקרב בעלי המוחות החזקים שמקבלים ציונים גבוהים במבחניהם בכל שנות הישיבה, וכל עוד אינם מגיעים לגיל שידוכים אינם נזכרים בהקב"ה.

כשיתבונן האב בכל זה, תישקט רוחו בקרבו, כי יאמין שללא ספק מה שבנו נולד עם מוח חלש, הוא אך ורק

ללמוד עמו בחברותא, ואביו עומד נרגז: מה חטאתי? מה פשעתי שכל שנה מחדש מחייבים אותו לשכור אברך בדמים שילמד עם בני?

יעצור האב ויתבונן: הלא להקב"ה לא היה שום קושי לברוא את בני עם תפיסה חזקה, והראיה – שהרי ברא כאלה ילדים רבים בעלי מוחות חזקים, וכי היה אכפת לו לברוא עוד אחד עם מוח חזק כזה? ועוד זאת יחשוב בלבו: הלא הקב"ה יודע עתידות, ואם כן ידע בוודאי בשעה שיצר את בני מבטן מהי ישיבה ומהי חברותא, וכמו כן ידע מה יארע לו לבני אם לא תהיה לו חברותא ולא יצליח בעבור כך בלימודו, אלו נסיונות יתייצבו בפניו בגלל כך ואלו ישיבות יציעו לו אשר יתקיים אז אוי לי מיצרי או לי מיוצרי. אם רצה הקב"ה שבני יצליח, הלא היה יכול ליתן לו מוח יותר חזק ואז היה בא הכל על מקומו בשלום, והרי הוא הרבה יותר קל, מלהציע לו לאחר מכן כל ההצעות השונות להצילו מרדת שחת. אין זה אלא שהקב"ה יודע בדיוק רב מה הטוב ביותר עבור האדם, מה טוב לו ומה אין טוב לו, מה יועיל לו ומה יזיק לו, והוא החליט שבשביל תכליתו הרוחני של בנו זה, עדיף לו שיהיה בעל תפיסה חלשה.

אין לזה הסבר אחר! וכי נבוא לכפור חלילה ולומר שזה תלוי אך ורק בטבע ושכל מי שנולד בתפיסה חלשה הוא מפני שירש אותה מאביו?! חוץ ממה שאין הדבר מוכרח, שהרי רואים רבים שהגם שאביהם היה בעל תפיסה חלשה, הם היו עילויים עצומים, הלא דבר זה גופא צריך הסבר – מדוע קבע הקב"ה בסדר הטבע שחזק מוחם של הבנים יהיה דומה על-פי רוב למוחם של

לטובתו, ומה לו לחלוק על המקום...

המום משלים את הבחור

וכן הוא הדבר כאשר נולד בן להורים בסימן טוב ובמזל טוב, והנה נתגלה להם שיש לו מום, וכבר אפשר שיהיה המום חיצוני בלבד, אך הם לא יידעו מנוח לנפשם, כי ידאגו מה יהיה בהגיע עת שידוכים, מי ירצה לקחתו לחתן לבתו והרי העיוות ניכר לו על פניו.

אין אנו מזלזלים ח"ו בצערם של הורים אלו, אבל אם יעצרו מעט ויתבוננו, יבינו שמחשבתם בטעות יסודה, כי היא נובעת מן המחשבה שהגם שקל לו להקב"ה להמציא שידוכים לאנשים רגילים, קשה לו עד מאוד (ח"ו) להמציא שידוכים לאנשים בעלי מומין.

ולמען האמת, יתכן שדווקא היות בנם בעל מום, זה מה שיועיל לו למצוא את זיווגו המיועד לו, שהרי אפשר שהחצי השני של נשמתו שונה במקצת משאר בני אדם, ואילו היה נולד הוא ללא שום מום, לא היו ההורים חושבים בכלל להסכים לשידוך זה, וכל פעם שהיו מציעים להם את השידוך, היו טורקים את הטלפון תיכף ומיד. לכן ברא הקב"ה את בנם עם מום זה, כדי שיוכרחו לשמוע בבוא העת להצעת השידוך המיועד לו, וממילא יתחתן עם המיועדת שלו וטוב לו כל הימים.

אין לך חסרון שאינו משלים

ישבתי זה עתה עם הורים שבנם סובל ממחלת הסכרת (צוקער - diabetes) ל"ע והגיע לפרק האיש מקדש. ההורים תיארו בפניי את כאבם, באשר השדכנים אינם מסתכלים אפילו על הבת המוצעת אם היא

מתאימה לבנם אם לאו, מה שמעניין אותם הוא רק אם יש לבת המוצעת חסרון, ומבחינתם – כל נערה בעלת חסרון מתאימה לבנם. התוודעתי אז לכמה ענווה זקוקים הורים כאלו ולו כדי לשמוע את ההצעות שמציעים להם...

אך עכ"פ כדאי שיזכרו שהקב"ה בורא את הכל באופן מושלם ממש. אין שכחה לפניו שנאמר ששכח להתקין דבר מסוים באחד מבני האדם בשעת בריאתו. את הכל הוא בורא בשלמות הגמור, ולכן אם הם רואים שבנם נולד עם מחלת הסכרת, או עם כל מחלה אחרת אם עם מום מסוים, ללא ספק הוא לטובתו ולצורך הגעתו אל תכלית חייו.

וכבר נודע על רבים וטובים שדווקא מפני שהיו להם חסרונות גדולים בקטנותם, ונאלצו להתאמץ כדי לכסות את הפער שבינם לבין חבריהם, הגיעו להשגים גדולים הרבה יותר משל חבריהם וחוללו גדולות ונצורות. ועוד זאת ידוע שלפעמים תכלית חסרונם של בני אדם, ללמד לאחרים איך להתחזק באמונה למרות הקשיים, או כפי שכתב רבינו המחבר בהמשך, כדי לעורר לבות אחרים להודות ולהלל לה' על שאין להם חסרונות אלו.

משל ממכונית שהחור שבדופנה

משלימה

איך שלא יהיה, כל מה שברא הקב"ה, שלם הוא בשלמות גמורה, אע"פ שלאדם אינו נראה כך. כשרואים מכונית שיש בו חור, כל אחד מבין שאין החור נחשב לה חסרון, אלא להיפך, הוא משלימה, כי דרכו אפשר למלא בה דלק. וכמו כן, אף אחד אינו

להם משפחה לתפארת, עוד יש להם גם ענווה וביטול ושברון לב להקב"ה, היש שלימות יותר גדולה מזו?!

הרי בלי בנם זה, לו היו מורידים את אביו לפני התיבה בימים נוראים, היו משלחיו שואלים: וכי חכמה היא לו?! הלא יש לו תורה וגדולה ובנוסף לכך גם קול ערב! אך עכשיו, כיורידו אותו לפני התיבה, כולם יתעוררו יחד עמו ויורידו דמעות, שהרי כעת הוא באמת אדם שלם, הוא באמת קרוב להקב"ה.

על מי מנוחות ינהלני

בני אדם נוטים להסתכל על חסרונות כגורענות. אילו לא היה להם למשפחה פלונית חסרון זה – יאמרו בני אדם – היינו משתדכים עמהם. והסתכלות זו גורמת לכאב לב גדול כל-כך. נוכל לשמוע אדם האומר: אינני מצליח בזה, ואף לא בזה, חשבתי שלכל הפחות אצליח בדבר אחד, ובסוף – גם זה לא הלך כפי שרציתי. כפי הנראה כך הוא העולם... בזה העולם אי-אפשר להצליח... לא! אל תחשוב כך! העולם הוא עולם מושלם וחייך אף הם מושלמים. הקב"ה סלל לך דרך מושלמת לפי תכלית נשמתך.

אף אם האדם סובל מפרשייה עגומה של שלום בית, עליו להאמין שכעת, ברצונו, זהו הדבר הטוב ביותר עבורו. ולאחר שיאמין בזה, יוכל לטכס עצה ולשאול כדת מה לעשות, ולא תהיה בין השנים שום סתירה, שהרי בתורה ניתנה גם פרשה של גירושין.

הנה כי כן, האדם יכול להאמין שמן השמים קבעו שיתחתן עם אשה זו בזיווג

מעלה בדעתו שהאדם הוא בעל חסרון שהרי יש בו שני חורים גדולים בקדמת ראשו, כי כל אחד מבין שמבעד לחורים אלו הוא רואה, ונמצא שהם רק משלימים אותו.

באותה מידה ממש, כשרואים בן אדם עם דבר שנראה כחסרון, צריך להאמין שאין זה חסרונו אלא שלימותו. אמנם כן, על האדם יהיה לעמול בשביל להוציא את התועלת שבאותו דבר – לפועל, אבל אפילו אם לא זכה עדיין להוציאו לפועל, מכל מקום אינו נחשב לו חסרון, כי הוא נועד להשלימו. הרי גם המכונית, כל עוד אין ממלאים בה דלק, לא הוצאה תועלת החור שבדופנה לפועל, ואעפ"כ לא יהיה מי שיעלה בדעתו לומר שהחור נחשב לה חסרון.

הבן שמשלים את הוריו

כל חסרון שיש באדם, ואפילו חסרון בתכונותיו, מביאו לידי שלימות. אפשר לראות זאת אצל כל משפחה ומשפחה בישראל. הנה האדם נתברך בבנים מופלאים, אוהבי תורה, בעלי מידות ישרות ודרך ארץ, יושבים כשתילי זיתים סביב לשולחננו. חוץ מאחד, שרוח אחרת עברה עליו, ואף אחד אינו יודע למה ומדוע. הלא הרעיפו עליו חום ואהבה בלי גבול, העמידו לו ר"מים פרטיים, מדוע כל זה לא הועיל לו?!

בוודאי איננו יודעים חשבונות שמים, אבל אם מסתכלים על זה נכונה, נוכל לראות בחוש איך בנם זה דווקא מביא אותם לידי שלמות, כי אלמלא הוא, היו באים לידי גאוה באשר היו רואים שהם מצליחים בכל כאוות נפשם, והנה עכשיו מלבד מה שיש

יכול היה לברוא עולם בלי הנסיונות שבדור, אין זה אלא שהקב"ה ראה שהעולם יהיה יותר טוב באופן זה.

מה אתה רוצה? הרוצה אתה לחלוק ח"ו על הקב"ה?! הרוצה אתה לומר שאין העולם טוב באופן זה?! הרוצה אתה לומר שאילו היתה היכולת בידך, הייתי מסדר את העולם באופן אחר?!

בוודאי לא מותר לו לאדם לעשות ככל העולה על רוחו, אבל אין דברינו אמורים אלא שתחילה לכל צריך האדם להרגע ולא להיות כאוב כל-כך, וכשיהיה רגוע, יוכל לחשוב מתוך ישוב הדעת מה הקב"ה רוצה ממנו שיעשה.

אל תהיה עסוק כל-כך בכל ההתדרדרות שבעולם, אל תחפש כל היום לדעת מי ומי הנפטרים ומי ומי החולים במחלה הידועה ל"ע. התעלה לכמה רגעים מן העולם שאתה שרוי בו, והתבונן בכך שהקב"ה בורא רק דברים מושלמים. תבין שאם יש מחלה שאין לה רפואה, אף היא תורמת לשלימות העולם, שהרי היא הגורמת לבני אדם לזכור שיש מנהיג לבירה, והיא המעוררת אותם להתפלל אל הקב"ה.

ואף הנסיונות שבדור תורמים לשלימות העולם מהאי טעמא, כי הם הגורמים לכך שיילחמו עם היצר הרע ויביאו את העולם לידי תיקון, ובלעדיהם לא יוכל המלך המשיח לגאול את ישראל מן הגלות המר.

מוזמור לאסף אלוקים באו גוים

נחלתך

התבוננו וראו שאפילו שריפת בית המקדש תרמה לשלימות העולם, וכמו

ראשון, ואז ילמד את מה שצריך ללמוד, וכשיסיים את לימודו, תבוא העגמת נפש אל קיצה, ויתחתן בזיווג שני. ואע"פ שיש לו טענות אמיתיות על פלוני מדוע רימה אותו ולא אמר את האמת כשביררו אצלו על הזיווג הראשון, עם כל זה מאמין האדם שבשבילו היה זה הדבר הטוב ביותר, ולעת עתה הכל זרם אצלו על מי מנוחות כי נעשה לו רק מה שטוב בעבורו, ובע"ה יהיה כך גם להלאה.

טוב עין הוא יבורך

הסתכלות זו גם תועיל לאדם לראות את העולם בעין טובה ולהתדבק בטוב. כי הנה בדרך כלל נוטים המון העם, ואף גם הדרשנים שבעם, לדבר על כל החסרונות הקיימים בכלל ישראל, כמה נושרים ישנם בקרב החרדים, ואיך כל מוסדות התורה אינם יודעים לפעול נכונה נוכח המצב הזה, וכל זה עדיין כלום לעומת מה שיהיה בתום עידן הקורונה, אז יהיה הדבר גרוע פי כמה וכמה...

כך שומעים בלי סוף כאב ורוע ומרירות, ואי-אפשר להתווכח עם המדברים כך, שהרי הם מביאים עדויות מהימנות, וזה שובר את הלב לרסיסים. אך אם הקב"ה ברא את הדור הזה, עם הנוער שלנו והנסיונות שלנו, הוא שלימותו והוא הדרו.

ואנו מדגישים שוב, איננו אומרים שטוב להשאיר את המצב כך ולא לעשות מאומה כדי לשפרו. הכוונה היא שהמצב עם כל ההתמודדויות שבו, אמור להוליך אותנו לתכלית מסוימת שנתייחדה לדור זה. שהרי אם לא היה הקב"ה מייעד תכלית מיוחדת זו לדור זה, יכול היה לברוא עולם קצת אחר,

אותו כנפשו ואשר נחשב אצלו כגוף אחד ממש (כמבואר בספרי קבלה), קסבור היה שייצא מזה טובה לבנו, והנה נתגלה לו שטרופ טרף יוסף ואיננו עוד עמו. לאחר מכן נעשה רעב בארץ ושלח את בניו לארץ מצרים לשבור אוכל, והנה חזרו ואמרו שאם רוצים אוכל להחיות את נפשם, מוכרחים הם להוריד את בנימין. ובכן, מה אמר אז יעקב? הוא שאל אותם: למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח? וכי אינו די לי? ! רחל נפטרה על אם הדרך, יוסף איננו וכל מה שנותר לי אינו אלא בנימין, ועכשיו תרצו ליטול גם אותו ממני? ! למה הוצרכתם לספר לו שיש לכם עוד אח? מה זה היה חסר לכם? ומה איתא על זה במדרש? "אמר הקדוש ברוך הוא: אני עוסק להמליך את בנו במצרים, והוא אומר למה הרעותם לי? !". אני מוציא לפועל את התכנית שלי להמליך את יוסף, שזה כולל להיות בערות מצרים ולעבור שם את הנסיון עם אשת פוטיפר וכל שאר התלאות, והכל כדי שיגיע למדרגת צדקותו עדי יהיה המשפיע הגדול הנובע ממידת היסוד, אשר זו היתה תכלית כל ירידתו לעולם, ואשר לזה עבדת י"ד שנים אצל לבן כדי להתחתן עם רחל ולהביא נשמה זו בעולם, מדוע אתה מתלונן – אני עוסק להמליך את בנך ואתה אומר למה הרעותם לי? !

למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה'

ומפטיר המדרש: היא דהוא אמר (ישעיה מ, כז) למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלוקי וגו'.

שכתוב בספר תהלים (מזמור ע"ט) "מזמור לאספ אלוקים באו גויים בנחלתך", ואמרו חז"ל¹ קינה לאספ מיבעי ליה, ואמרו שאמר שירה על שכילה חמתו בעצים ואבנים ומתוך כך הותיר פליטה בישראל. והנה עדיין כילוי חמתו בעצים ואבנים ממשך עד היום ועודנו מכין את העולם לקראת בניית הבית השלישי באש של מעלה.

כשאנו קמים בבוקר ונזכרים בכל אותם קשיים הפוקדים אותנו ואת שכננו ואת כל העולם כולו, והדאגות מתחילות להציף את לבנו – מה יהיה? עלינו להתעלות אז ולומר לעצמנו – אף שאיננו מכירים את כל החשבונות שבכל דבר ודבר, עם כל זה הדבר ידוע לנו בבירור שלכל דבר יש חשבון מדוקדק ושהכל נועד למען שלימות העולם. וזה מה שאנו מכוונים בברכת שעשה לי כל צרכי – הקב"ה מספק לי את כל צרכיי, ואחד מהם הוא שראובן אינו רוצה לעזור לי, והרי דבר זה טוב בשבילי עד מאוד, כי אילו היה ראובן עוזר לו בכל מה שהייתי מבקש ממנו, היה עולמי נחרב עלי, כי הייתי מתנתק מהקב"ה. עזר לי הקב"ה שראובן זרק אותי מכל המדרגות. עכשיו אלך לברר מה עלי לעשות, אם עלי להתפלל בזה האופן שהתפללתי עד כה, או שמא עלי להודות ותו לא, אך דבר זה ברור לי, שמה שנעשה טוב בשבילי מאוד מאוד.

אני עוסק להמליך את בנו

הנה בפרשה זו אנו רואים איך יעקב אבינו צרות רבות סבבוהו אחת אחרי השניה. בתחילה קנה כתונת פסים לבן זקוניו שאהב

¹ הובא ברש"י שם, וברש"י קידושין לא, ב.

יעקב אבינו בצער על פרישת יוסף ממנו (דהיינו עשרים ושתים שנה שהיו נראות אצלו כמו נצח, שהרי אדם מן השורה שעוברת עליו שנה אחת, כבר אינו יכול לסבול את גודל הצער ונדמה לו כחמש שנים, והנה זה האיש יעקב אבינו ע"ה, עברו עליו עשרים ושתים שנים כאלה בצער ויגון ובלי לראות שום קצה של תקוה), הקב"ה לא היה אלא מגלגל גלגולים להמליך יוסף ולהחיות את יעקב בשלוה (דהיינו הן להביא את יוסף למדרגותיו הנשגבות, והן לגרום ליעקב לחיות חיים מאושרים ושלווים, וכדאיאת במדרשים שבאותם שבע עשרה שנה שהיה יעקב חי עם יוסף הצדיק שכבר הגיע אז למדרגתו הנשגבה, היה מתענג תענוג גדול אשר בעבורו כדאי היה לו כל הצער שנצטער עד אז), אלא שמתוך שעצה עמוקה היתה (כלומר, שכל העולם היה צריך להשתנות כדי שגם יעקב וגם יוסף יוכלו להשתלם), היה הצער עובר על יעקב.

ומסיים הרמח"ל: וזה בנה אב, שלכל **עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב** (כלומר, כשהטוב הזה מתקרב לבוא) – **אינו מזדמן ובא אלא מתוך עומק עצה נסתרת, ועל כן יקרה קודם לו צער** (ומטעם זה יש חבלי לידה, והלא הקב"ה יכול היה להוציא את הולד בלי שום צער, באותה מידה ממש שהאדם אוכל ומערכת העיכול שלו עושה את פעולתה המורכבת בלי שום צער, היא משאיר את מה שצריך להשאיר ומפרישה את מה שצריך להפריש, ואין האדם מרגיש כמעט, אין זה אלא מפני שבלידת התינוק, באה נשמה בעולם, נשמה שעתידה לקיים תורה ומצוות ולהלחם עם החושך, ולכן היא באה מתוך

הנביא מוכיח ישראל למה הם אומרים שהקב"ה הזניח אותם, והרי באותה שעה שנדמה להם שהקב"ה הזניח אותם, הקב"ה סלל להם את הדרך שתוליך אותם לתכליתם. המדרש מלמדנו: לימדו נא את הפרשיות האלה, וישב מקץ ויגש, ברצף, ותקיש מהם לחייך. אם רואה אתה שהכל הולך לך הפוך, ואתה שואל למה הרעות? מה קרה לי? הלא היתה לי תכנית מוכנה בראש! הייתי בטוח שאקים בית ויהיו לי ילדים, פרנסה, נחת ויתקדש שמו הגדול ברבים, ובסוף נתהפכה קערה על פיה. אל תצעק! אל תהיה כאוב כל-כך! הקב"ה עוסק עכשיו להמליך אותך...

וב'עץ יוסף' שם כתב שהקב"ה אמר על יעקב: מעולם לא סילקתי השגחתי ממנו, והוא אומר למה הרעותם לי כאילו סילקתי השגחתי ממנו?!

הדבר פשוט שאין לנו שום השגה בגודל אמונתו ובטחונו של יעקב אבינו, אבל התורה כתבה את כל זאת בשבילנו, כדי ללמדנו בינה לפי שכלנו, שאם ניקלע למצוקה ונזעק – למה? וכי חטאנו כל-כך?! הנח לחטאותיך כעת, בע"ה בבוא העת תפושש במעשיך, אבל תחילה לכל תזכיר לעצמך שהקב"ה עוסק כעת להטיב לך.

לפעמים אפשר לשמוע אדם מר נפש האומר: הנח לי, מותר אני על טוב כזה. אך התורה מלמדנו שלא מחכמה אמר זאת, כי בשעה זו ממש הקב"ה עוסק להמליך אותך.

הקב"ה מגלגל גלגולים להמליך את

יוסף

ראו זה לשונו הנפלא של הרמח"ל בספרו "דעת תבונות" (קמ"ו): כל זמן שהיה

שבענין הלידה, ככל שהצער הולך ומתחזק, כך אנו יודעים שהלידה הולכת ומתקרבת, כך בכל צער שיש לו לאדם, ככל שהוא הולך וגובר עליו, כך יידע שהקב"ה מכין לו משהו טוב.

ויש להוסיף על זה, שהצער הבא קודם לקבלת השפע הוא הכרחי גם מצד האדם עצמו, כי הצער מכריח את האדם לעמול במחשבתו ולחזק את לבו באמונה ובטחון, ונמצא שהוא מכשיר את האדם להיות כלי ראוי לקבלת אותו שפע שמוכן ומזומן לו.

ראו נא כמה פעמים אירע לו לאדם שהצטער צער גדול באשר בטוח היה שכלו עליו כל הקיצין, והנה בפתע פתאום הגיע אליו טלפון ממקום בלתי צפוי ויצא באחת מאפילה לאור גדול באופן פלאי. הלא זה בוודאי מהאי טעמא, כי דווקא בגלל שהשפע כבר היה קרוב אליו עד מאוד, הרגיש אותו צער גדול, וכיון שהתחזק אז לחשוב את המחשבות הנכונות, הכשיר את עצמו לקבל אותו שפע.

מרבּה דעת מרבּה מכאוב

סוף דבר: כשהאדם מאמץ הסתכלות זו על חיו, הוא רואה איך הכל מסודר באופן מושלם, ואע"פ שאינו מכיר את הסיבות המדויקות לכל אשר נעשה, הלא מכיר הוא את הסיבות הכלליות וטוב לו. אין הוא צריך להיות בעל רוח הקודש ולהכיר בגלגולי נשמות כדי למצוא מנוח לנפשו, כי אדרבא, אילו היה רואה את הסיבה המדויקות של כל דבר ודבר, לא היה צריך להגיע לזה העולם.

הוי אומר: אם ישאל האדם האם הוא צריך להכיר בסיבת כל המתרחש בעולם, או שמא די לו להיות באמונה, התשובה היא

עצה עמוקה שגוררת בעקבותיה צער). והרי זה כענין שאמרו ז"ל (ברכות ה א): "שלוש מתנות טובות (ארץ ישראל, עולם הבא והתורה) נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין".

ה' צדיק יבחן

וכן הוא במדרש רבה (פרשת בהעלותך): אין הקב"ה מעלה את האדם לשררה עד שבוהן ובוהן אותו תחילה, וכיון שהוא עומד בנסיונו, הוא מעלה אותו לשררה. וכן את מוצא באברהם אבינו, ניסהו הקב"ה בעשר נסיונות ועמד בהן, ואחר כך ברכו, שנאמר (בראשית כד, א) וה' ברך את אברהם בכל. וכן יצחק נסהו בימי אבימלך ועמד בנסיונו, ואחר כך ברכו שנא' (שם כו, יב) ויזרע יצחק בארץ ההיא ויברכהו ה'. וכן יעקב אבינו ניסהו בכל אותן הצרות, בעשו, ברחל, בדינה, ביוסף, והיאך יצא מבית אביו כי במקלי עברתי את הירדן, ובירכו (שם לה, ט) וירא אלוקים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו. וכן יוסף באשת פוטיפרע, והיה חבוש י"ב שנים, ואחר כך יצא ונעשה מלך על שעמד בנסיונותיו, הוי אומר ה' צדיק יבחן (תהלים יא, ה).

כל שפע מוכרח לבוא עם צער

ובספ"ק "מאור עינים" (פרשת לך) מבאר בטעם הדבר, כי העליה לגדולה נעשית תמיד על-ידי שפע שמשתלשל ממקום גבוה מאוד, והיות שכך, הוא מוכרח לבוא על-ידי מידת הדין שמצמצם אותו שפע כדי שיוכל לרדת לזה העולם, ונמצא שהצער הוא הכרחי לדבר. ואדרבא, אם האדם רואה שיש לו צער, יכול הוא להבין מזה שהשפע כבר נמצא בדרכו אליו. וכפי

צריך לעשות מאומה, בוודאי עליו לקום ולעשות מה שצריך, אלא שתחילה לכל עליו להאמין שכך ממש צריך להיות ברגע זה, כי זהו המצב המושלם ביותר, ואז יחשוב מה עליו לעשות בנוגע אליו.

והאמת שלאחר שיהיה מיושב בדעתו, לא יהיה לו קשה כל-כך לדעת מה עליו לעשות. שהרי בדרך כלל אנשים באים להחלטות פזיזות רק מפני שהם נמצאים במלחמה. האדם עומד וצוות ככרוכה: אסור בשום פנים ואופן שמצב כזה ימשיך אפילו יום אחד... זו השחתה מהדרגה הראשונה... כולם מושחתים היום, ואני נפלתי קרבן לכל אותם מושחתים... ובאותה רוח מרים האיש טלפון ואז הוא יורק חיצונית אש מפיו ומעורר מצה ומריבה. לו השכיל להבין שזהו המצב המושלם ביותר, יתיישב בדעתו ויוכל לכלכל את צעדיו נכונה.

הנה הילדים גרים במרחק ניכר מבית ספרם והמוסד אינו רוצה להעמיד להם הסעה. נו, אם כך עשה ה', הרי זה בוודאי המצב המושלם ביותר. כך צריך להיות. כעת נחשוב ביישוב הדעת מה אפשר לעשות, אולי צריך להסביר למנהלי המוסד כמה קשה לנו הדבר, אולי נציע להוסיף להם כסף...

ועוד זאת יש להדגיש בענין זה, שמה שהקב"ה קבע בעולמו שיהיו בעלי בחירה שיהיה בידם כוח להזיק ולהרע למי שאינו שלם עדיין באמונה ובטחון, אף הוא מן השלימויות הגדולות ביותר שבעולם, כי מציאות זו תגרום לבני האדם לחזק את האמונה והבטחון שלהם ולהתפלל בכל עת להקב"ה שיצילנם מכל אותם בעל בחירה.

שהקב"ה כבר לימדו מה הם מהלכי הבריאה ומדוע דברים מסוימים מתרחשים, במידה ובמשורה כפי מה שהוא צריך לדעת בשביל שיוכל להיות רגוע ולעבדו מתוך שמחה וישוב הדעת. אך לדעת בדיוק בכל רגע ורגע מדוע בא לו הצער הזה וכנגד מה, את זה לא לימדו הקב"ה משום שאינו זקוק לכך. וכפי שלא לימדו עתידות ואסר עליו לחקור אחר העתידות, מפני שידע שידיעת העתידות לא תועיל לו, כמו כן אינו רוצה שיחקור אחר הסיבות המדויקות מעבר לסיבות שגילה לו בספר התורה.

די לו לאדם במה שיודע

לסיום: יש והאדם נקלע לענין רפואי סבוך וזקוק למישהו שיעזור לו. הוא פונה לעסקן הרפואי הגדול ביותר, והעסקן אומר לו: ראה נא, התיק שלך פרוס לפני על השולחן, סגרתי את כל הטלפונים, ואני מדבר כעת עם הרופא האחד והיחיד שיוכל לעזור לך בעניינך. הרופא יקבל אותך ובע"ה הכל על מקומו יבוא בשלום.

הנה פשוט וברור שאבן כבדה תוגל אז מלבו של האיש ושלווה תעטוף אותו, זאת למרות שלא יידע כלל מה העסקן דיבר עם הרופא, שהרי יודע הוא שממילא לא יבין את שפתם ושאינו צריך כלל לדעת מה דיברו ביניהם.

כך כשהאדם יודע שהכל הוא בשלימות, גם כשיראה דברים שאינו מבין, לא יטרידו אותו, כי ברור יהיה לו כשמש בצהריים, שכל אשר נעשה הוא בחשבון מדוקדק היטב, אלא שהוא אינו מבין את השפה.

וכאמור, איננו אומרים שאין האדם

יום המושי פרשת וישב – ב"ד כסלו ה'תשפ"א

העבודה לראות את הרוחניות שבתוך הגשמיות

שויתי ה' לנגדי תמיד

הנה אמונים אנו על היסוד המוזכר רבות בספרי חסידות והוא שכל הדברים הגשמיים שאנו רואים בעינינו, בין מן הדומם, בין מן הצומח, בין מן החי, כולם שורשם ברוחניות, כי כולם מקור רוחני להם, אלא שהוא הולך ומצטמצם בצמצום אחר צמצום, עד שהוא נראה לעינינו בצורתו הגשמית. ובכן, נחוץ מאוד לאדם לחיות מתוך ידיעה זו, כי זה יועיל לו לכמה וכמה יסודות שהדגישו רבות בתורת החסידות².

תחילה לכל, הלא זה יועיל לו בקיום מצות שויתי ה' לנגדי תמיד, כי מי שחי בעולם מגושם וחומרי, נדמה לו שהוא מוקף רק בדברים גשמיים, ולכן קשה לו מאוד להזכר שיש מנהיג לבירה. מה שאין כן מי שמרגיל את עצמו לזכור ששורש כל הדברים שהוא רואה, הוא רוחניות, שהוא מרגיש מוקף בדברים רוחניים, וקל לו יותר לזכור מה תפקידו בעולם.

וכן יועיל לו הדבר לזכור שהקב"ה משגיח על כל דבר ושום דבר אינו נעשה מאליו. ולמשל אם יאכל לכבוד שבת ולא סתם למלאות בטנו, כאשר יישפך לו כוס או מאכל יפול לארץ, לא יתרגז, אלא תחת כן יאמר: "כפי הנראה לא היה זה מיועד לי, ומי יודע,

אולי רצה להצילני ממכשול". מאחר שהוא חי בעולם רוחני, בעולמו של הקב"ה, זוכר הוא בכל עת שהקב"ה נמצא בכל מקום ומשגיח על כל אשר נעשה.

שנראה כל אחד מעלת חברינו

עוד יועיל לו הדבר להכיר בחשיבותו של כל אחד מישראל, וכשיראה יהודי שאינו מתנהג כראוי, כיון שכל מה שהוא רואה הוא רואה בעינא פקיא, אף כאן יזכור שמי שעומד לפניו הוא יהודי אשר נשמתו גבוהה מאוד מאוד, וממילא לא יכעס עליו ולא יריב אתו, אלא להיפך יראה את הטוב שבו ויאהב אותו ויזכור שיש לו תפקיד להאיר לו. ואף אם יראה יהודי פלוני עושה עוול, עוול לו ועוול לאחרים, יזכור שהוא רק מן השפה ולחוץ, כי בפנים הוא חלק א-לוה ממעל...

המרגיל את עצמו להסתכל כך על כל דבר, נעשה דבוק בטוב וממילא חייו נעשים יותר שמחים ומאושרים. אינו משים לב כל-כך לעוולותיהם של בני אדם, ואפילו כשהוא צריך להסתכל עליהם מאיזו סיבה נחוצה, הוא מסתכל עליהם כהרף עין בלבד ומיד ממשיך להיות דבוק בטוב, וכך הוא נעשה אהוב על הבריות.

² ביאור עניין זה מלוקט מפי ספרים וסופרים בשער היחוד והאמונה להגה"ק בעל ה'תניא' זי"ע.

ובחירת בחיים

כשרואים דג מטוגן על השולחן, יכולים להסתכל עליו כעל דבר מגושם, ויכולים להסתכל עליו כעל דבר רוחני – הנה כך צריך להיראות שולחן שבת, כי זהו כבוד שבת שיהיה מפה פרוסה על השולחן ועליה כלים נאים ומאכלים ערבים. כמו כן כשרואים בגדים, יכולים להסתכל עליהם כעל דברים מגושמים, דברים שמושכים את האדם כלפי מטה (כשהולכים אחרי המאדע), ויכולים להסתכל עליהם כעל דברים שמכבדים את האדם, וכפי שהיה קורא להם רבי יוחנן 'מכבודותא'.

סוף דבר, האדם יכול לבחור אם להתדבק בטוב או ברע, ואם יבחר להתדבק בטוב, יראה איך כל דבר שקיים בעולם נועד לשמש את הקב"ה ולעזור לבני ישראל לעבוד את בוראם. בקיצור, העולם הוא עולם נפלא, הכל רוחניות.

עד שתכלה רגל מן השוק

ולענין הנוגע לנו כעת בימי החנוכה: הלא המצוות המעשיות, בשונה מלימוד התורה ומן המצוות שבמחשבה, דורשים מאתנו לקחת דברים גשמיים ולקיים בהם מצוות ה'. ולמשל במצות הדלקת נר חנוכה, הרי לוקחים נר ושמן ומנורה, שהם לכאורה דברים גשמיים, ומעלים בהם אש להאיר את העולם. ובכן אם נרגיל את עצמנו להסתכל על כל דבר באופן זה, יועיל לנו גם כאן לראות את הדברים הגשמיים כדברים רוחניים שנצטמצמו, וממילא נרגיש בעת קיום המצוה שאנו מכניסים רוחניות ברוחניות.

והנה בספה"ק "קדושת לוי" (קדושה חמישית) כתב בזה הלשון: "עד שתכלה רגל

מן השוק, כלומר שצריך אתה לחשוב במחשבתך בהדלקת נר חנוכה שתכלה רגל מן השוק, שתכלה ממחשבותיך שהעולם מתנהג על פי הרגל הטבעי."

פירושו: יש כוח בנר חנוכה לשנות את השקפת האדם, שיפסיק לחשוב שכל מה שנראה לעין זהו המציאות האמיתית ולא יותר, אלא יזכור ששורש כל דבר ברוחניות, ובכן יבין שהעולם אינו רע כל-כך כפי שהוא נראה בצורתו הגשמית, אלא טוב הוא מאוד מאוד.

בורא רפואות – עושה חרשות

הנה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זיע"א היה מכוון ענין הרפואה לא רק בתיבות "בורא רפואות", אלא גם בתיבות "עושה חרשות", וביאר שאילו היה העולם מתנהג על-פי טבע קבוע מבלי יכולת להשתנות, אז היה קשה מאוד להמשיך רפואה שהרי באופן זה צריך היה לתקן את השפע אשר עד כה לא ירד במילואו, אבל מאחר שהקב"ה מתחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, נמצא שמה שהיה עד עכשיו אינו מחייב כלל שיהיה כך גם בהמשך, ואם עד עכשיו לא ירד השפע במילואו, מצתה והלאה יכול הקב"ה להורידו במילואו וממילא יתרפאו כל החולאים.

מספרים על אחד מהצדיקים שפעם נחלש מאוד מחמת חולי הלב, וכמעט שפרחה נשמתו ר"ל. התבונן הצדיק בשעת מעשה במחשבתו: הן כל העורקים כמו גם הדם שמתרוצץ בהם, מתחדשים בכל רגע יש מאין, ואם כן הגם שברגע הקודם הם נבראו לקויים, עכשיו כשהקב"ה בוראם מחדש, הרי יכול לברוא אותם בריאים ושלמים. וכיון שהתבונן בכך, מיד חזרה נשימתו ולא הזדקק אפילו לרופאים.

מעצור לשמן לבעור יותר ממה שצריך לבעור על-פי הטבע, וזאת מפני ששורשו ברוחניות ורוחני אינו מוגבל.

אולם בספה"ק "תפארת שלמה" הוסיף לזה דבר נפלא, ולדבריו ענין מיוחד הוא בשמן זית שהוא משתלשל ממידת החכמה שהיא ממקום רוחני גבוה משאר הדברים הגשמיים, ולכן ידוע שהשמן מסוגל לחכמה (ולזכרון שהוא ענין רוחני, היפך השכחה) ומרמו לחכמה. והוסיף שמטעם זה ראינו שנעשו הרבה ניסים בשמן, כי השמן הוא יותר רוחני ויותר קל לשנות בו דרכי הטבע.

כך היה אצל אלישע, כשרצה להמשיך שפע לאשה, צוה לה לצוק שמן ולהאמין שהקב"ה יכול לשנות את השמן מהגבלתו, וכמו שנאמר (מ"ב ד) ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע וכו', ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך, הגידי לי מה יש לך בבית, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, ויאמר לכי שאלי לך כלים כו' מאת כל שכניכי כלים רקים, אל תמעטי, ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך וכו' ושלמי את נשייכי ואת ובניך תחיי בנותר.

השמן בא עמוף בקליפה

והנה היות שהשמן יותר רוחני משאר הדברים הגשמיים, לכן הוא בא עטוף בזית שהוא קשה לשכחה, כי דבר רוחני בא תמיד עטוף בקליפות שמבקשים לינוק ממנו, והרי השכחה מקורה בקליפה, וכמו שהובא בספה"ק "ייטב פנים" שהוא מרומזו בתיבות "שכן חובת כל היצורים", שהן ראשי תיבות ש"כח"ה, כי השכחה היא הפגם במידת ההוד והיא הגורמת לו לאדם לראות את העולם כאילו אין לו מנהל ח"ו.

הן ודאי שצריך להיות צדיק כדי להגיע להכרה מלאה בזה, אבל כך הוא פני הדברים, כאשר האדם מגיע להכרה מלאה בזה, הוא ממשך על עצמו רפואה. ראו נא כמה סיפורים יש, אפילו בזמנינו, על חולים שהרופאים צילמו את אבריהם הפנימיים וראו שהם נגועים לגמרי ולא נתנו להם תקוה, ולאחר זמן כאשר חזרו לצלם אותם, התפלאו לראות שהאברים כאילו נבראו בחדש, אין בהם לא נגע ולא פגע. הנה כי כן, הקב"ה עושה חדשות, הוא בורא את האדם מחדש בכל רגע ורגע, וכיון שכן, אין שום מעצור בעדו לברוא את האדם ברגע הבא באופן שלא יהיה לו שום חולי או מכאוב. ואכן כל מי שחי עם הקב"ה, יכול לראות בחוש איך הקב"ה עושה חדשות, וכמה דברים שהיו נראים אצלו כאילו עתידים להשאר לנצח מבלי להשתנות, פתאום השתנו לו לטובה ולא נודע מצבם הקודם.

אולם בדרך כלל הטבע מסתיר את ההנהגה האמיתית מלפנינו ואינו נותן לנו לראות את העולם באופן זה, לכן נתן לנו הקב"ה על ידי חכמיו את מצות הדלקת נר חנוכה, כנוסח הברכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה, אשר סגולתה לכלות רגל מן השוק, והיינו להסיר את המעטה מעינינו כדי שנוכל לראות את העולם בעינא פקוחא.

השתלשלות השמן זית ממקום גבוה

מאוד

ולבאר מדוע מצוה זו דווקא מסוגלת לזה, הדבר פשוט לכאורה, כי מצוה זו נתקנה זכר לנס פך השמן, כאשר מעט השמן שהיה ראוי להדליק ממנו ליום אחד בלבד, הדליקו ממנו שמונה ימים, ומזה אנו רואים שאין שום

כבה ובכך היה עדות לישראל שהשכינה שורה בישראל, והיינו כי בשמן טמון הכוח יותר מבשאר דברים, להראות לכל העולם ששורש כל דבר גשמי הוא ברוחניות.

דוגמת הכהן גדול

ובכן, אף נס פך השמן, הגם שנעשה בזכות מסירות נפשם של החשמונאים, עם כל זה נעשה הנס בשמן דווקא, כי השמן הוא הקל ביותר להיעשות בו נס. ולכן נצטיינו לקחת שמן זית ולהדליק בו נר חנוכה זכר לאותו נס, ובכך הוא ישפיע עלינו לעורר זכרון זה עד שתכלה רגל מן השוק.

ובזה נשפך אור חדש על מה שכתוב בספרים³ שבשעת הדלקת נר חנוכה צריך האדם להרגיש כאילו הוא עומד בבית המקדש ומדליק את המנורה, כי בכל פעם שהאדם מדליק אור בשמן זית ומכוון לשם מצוה, מעורר הוא בכך הזכרון ששורש כל דבר גשמי הוא ברוחניות, והרי דבר זה ממש פעל הכהן גדול בעת הדלקת המנורה שהיתה עדות לישראל שהשכינה שורה בתוכם.

ומנותר קנקנים נעשה גם לשושנים

וכעת נבין איך היה הרה"ק מראדאשין זיע"א מרפא חולים אנושים על-ידי שיירי השמן של חנוכה. בגודל אמונתו ובשגב כוונותיו, עלה בידו להוציא את הכוח הרוחני שבשמן ולהמשיך בו רפואה. שהרי האמת היא שהכוח הרוחני טמון בשמן, אלא שיש צורך להוציאו החוצה על-ידי האמונה, ולכן ככל שהאדם מוסיף להתבונן בו ולהאמין בו, הוא מוסיף להוציא את כוחו החוצה כדי שישפיע

וכן שמעתי פעם אסמכתא ליסוד זה ממסכת תמיד (פ"ב מ"ה), שם איתא בענין ארבעת הלשכות שהיו בארבע מקצועותיה של עזרת נשים: מערבית דרומית - אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר: בה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא. הא לנו שסביב השמן שורה קליפת השכחה.

הניסים שנעשו בשמן המשחה

עוד ציין ה"תפארת שלמה" למקום נוסף שבו אנו רואים שהשמן משתלשל ממקום רוחני גבוה מאוד, ולכן הוא יוצא מגדרי הטבע, והוא במסכת כריתות (ה, א), שם איתא: תנו רבנן, שמן המשחה שעשה משה במדבר משלקו עם העיקרין (מבשל את השמן עם הבשמים שהיו מכניסים בתוכו), דברי רבי יהודה. אמר לו רבי יוסי: והלא לסוך העיקרין אינו סיפק! (והלא השמן מועט היה כל-כך שלא היה בו די אפילו לסוך את הבשמים, ואיך תאמר שהיו מבשלים אותם בו?)... אמר לו רבי יהודה: וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה! והלא ניסים הרבה נעשו בו מתחילתו ועד סופו, תחלתו לא היה אלא י"ב לוג, ובו נמשח המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, וכולו קיים לעתיד לבא.

ואכן מחמת היות השמן משורש רוחני גבוה כל-כך, לכן היו מושחים בו את המשכן וכליו כדי להמשיך עליהם קדושתם, כי בכוח השמן להוציא לידי גילוי את השורש הרוחני שבכל דבר גשמי.

עוד יש לציין לענין נר המערבי שלא

³ מובא בשם הרה"ק הי"שחמ' ישראל' מאלכסנדר זי"ע.

על עצמו ועל העולם כולו.

תבוא רעתם על פניהם

ויש לציין בזה למה שכתב בספה"ק "פרי הארץ" (פרשת מקץ) שמהאי טעמא טמאו היוונים את השמן, כי הקליפה נמשכת אל הקדושה ונלחמת בה מפני שאינה רוצה שתתפרסם אלוקותו יתברך בעולם. אך הקב"ה בהשגחתו על עמו ישראל, לא נתן להם לבצע את זממם ושמר פך אחד קטן בשביל בניו האהוביו, וכך באה רעת הקליפה על פניה ונתפרסם אלוקותו יתברך ביתר שאת, כאשר נודע לכל ששמן הראוי ליום אחד בלבד יכול להאיר שמונה ימים.

ומטעם זה קבעו ימי החנוכה לשמונת ימים ולא לשבעה כקושיית הבית יוסף, משום שעצם מציאת הפך הוא הנס היותר גדול, שהרי הקליפה ביקשה להשכיח מן האדם ששורש כל דבר הוא ברוחניות, והקב"ה ברוב רחמיו לא נתן לה לעשות כאוות נפשה.

הנצחון על תרבות יון

ואכן ידוע ומפורסם שזו היתה מלחמת היוונים עם בני ישראל, וזוהי תרבותם עד ימינו אנו, שלא לראות את העולם כרוחני, אלא להעריך את הטבע ואת החכמה החיצונית ואת גבורת הגוף. וכך הם עומדים וצוחים: אל תאמרו לנו שהדברים הנראים לעין גבוהים מכפי שהם נראים! לא, לא, אם השמן הנמצא לפנינו הוא כדי שיעור יום אחד בלבד, אין שום אפשרות בעולם שיאיר יותר מיום אחד!

אך הקב"ה מצוה אותנו לעשות פעולות כדי להזכיר לעצמנו שאין הדבר כן, אלא כל

דבר הנראה לעין שורשו ברוחניות, ולכן צונן על-ידי חכמיו הקדושים להדליק נר חנוכה שמונה ימים זכר לנס פך השמן, כדי להזכיר לעצמנו שהשמן הוא דבר רוחני מאוד, ולא רק כשהוא מאיר יותר מכפי שיעורו, אלא גם כשאנו מדליקים אותו בביתנו, וגם כשאנו מטבילים בו את פיתנו, תמיד הוא רוחני מאוד, ולא רק הוא, אלא גם שאר הדברים הנראים לעינינו, כולם שורשם ברוחניות.

כוונה נפלאה בעת מויגת השמן

והנה מהארז"ל איתא⁴, שכאשר מוזגים את השמן לנר החנוכה, יש לכוון בשם כַּיִט (בי"ת וי"ד בקמ"ץ וטי"ת בשו"א) היוצא מהפסוק "כי בי חשק ואפלטתו". ומבואר בספרים בטעם הדבר, כי בי"ט הם אותיות שמ"ן בא-ת ב-ש, והניקוד קמ"ץ מורה על מדרגה גבוהה, לעומת הניקוד שו"א שמורה על מדרגה נמוכה יותר. וזה מה שעושה אז האדם, הוא לוקח שמן שמשתלשל ממקום גבוה מאוד ומכניסו לכלי שנשתלשל ממקום נמוך יותר. ובזה הוא מזכיר לעצמו שהקב"ה התאוה להיות שכינתו בתחתונים, לפיכך לקח דברים גבוהים מאוד והכניסם בדברים גשמיים, הכל כדי שנוכל להתקרב אליו, וכשהאדם מתבונן בזה, הוא משתוקק להקב"ה כמים הפנים לפנים ובוה הוא ממשיך שפע גדול לעולם.

מבואר מזה דבר נפלא, שהסיבה העיקרית בגללה עשה הקב"ה שהדברים הרוחניים יצטמצמו ויתגשמו, היא כדי שנוכל להתפס בהם ולהתקרב אליו יתברך, כי אילו היתה הדרך היחידה להתקרב אליו על-ידי

⁴ מובא ב'בן איש חי' פרשת תצוה.

מצוה של הצעיר – אין סיכוי. והנה אביהם עדיין חי עד היום ומתהלך בריא ושלם כאחד האדם. לא רק בשמחת הבר מצוה של בניו זכה להשתתף, אלא גם בשמחת נישואיהם, ובע"ה יזכה להשתתף גם בשמחת נישואי נכדיו.

כהנה וכהנה ישנן עובדות לרוב. האדם הוא כמו שמן זית, וכמו שמן זית יכול להתעלות מעל גבולות הטבע, כך ששיעור של יום אחד יאיר שמונה ימים, כך חיי האדם יכולים להתעלות מעל גבולות הטבע. הרופא יפסוק את פסקו לפי חוקי הטבע, וחיי האדם יוסיפו לחיות מעבר להם ויאירו את בני ביתו ואת סביבותיו שנים הרבה.

ניסים כאלו רואים גם בענייני בריאות וגם בענייני בנים וגם בענייני שידוכים. התבוננו וראו כמה פעמים השדכנים אומרים לו לאבי החתן: אל תרמה את עצמך! אין סיכוי שתקבל הצעה יותר טובה ממה שהציעו לך עתה... עמוד עם שתי רגליים על הקרקע... תשלים עם כך שיש לבנך חסרון... ולמרבה הפלא, כולם מתפלאים כאשר שומעים בסוף שהבן זכה בבת ישראל כשרה ללא שום דופי. השדכנים דיברו אמנם לפי ראות עיניהם, אבל זה שהאמין שמה שנראה לעינים הוא רק לבוש ובפנים הוא רוחני והיות שהוא רוחני אינו משועבד לחוקי הטבע, זוהו וממשיך על עצמו ניסים למעלה מדרך הטבע

כוונות נשגבות, לא היה האדם הפשוט מוצא את החבל לעלות השמימה.

ולכן אמר הקב"ה לאדם: קח לך שמן בכלי המעשה שלך, מזוג אותו בנר והדלק אותו. הקב"ה קירבו עד אליו כדי שיוכל להחזיק בו ולעלות על ידו השמימה. הספרים הדגישו את האהבה הטמונה בדבר זה, והמשילו זאת לרב שמצמצם עצמו כדי להסביר את דברי התורה לתלמידו כדי שיוכל להבינם אף הוא בשכלו הדל. כך הקב"ה שהוא גבוה מעל גבוה ואין אדם יכול להשיגו בשכלו, האציל את אורו עד למטה והכניסו לתוך השמן הגשמי אשר טעם ערב לו, הכל כדי שיוכל האדם להשיג את האור על ידו.

נס פך השמן בימינו

צאו וראו כמה פעמים נס פך השמן חוזר על עצמו, הרופא פוסק את פסקו על פלוני שיוכל לחיות לכל היותר עוד שנה אחת, והנה כבר עברו שנים רבות ועדיין פלוני חי וקיים ומתהלך כאחד האדם. הנה סיפר לי יהודי אשר התחתן לפני שמונה שנים וכעבור שנה התחתן אחיו הצעיר ממנו, שבהיותם ילדים, חלה אביהם במחלה אנושה. שאלו אז את הרופא אם יתכן שאביהם עוד יזכה להשתתף בשמחת הבר מצוה שלהם. ענה להם הרופא: בשמחת הבר מצוה של הגדול – יתכן, בשמחת הבר

יום שני פרשת מקץ – כ"ח כסלו ה'תשפ"א

ההודאה בתנוכה על הקשר הפנימי שביננו לבין הקב"ה

ולצעוק אל ה' בצום ובכי ומספד כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר, ואם כן לא היה איתערותא דלתתא כל-כך לישועה ונס, והיה הדבר כעין מעשה בראשית שהספיק מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אחר כך, כמו שאמרו רז"ל (ב"ר פ"א ד') ישראל עלו במחשבה, הגם שלא היו עדיין במציאות, הספיק מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אחר כך (דהיינו מה שיקבלו את התורה ביום ו' ניסן), כמו כן היה מעין אותה דוגמא במעשה הנס הלזה, שהספיק מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אחר כך בעת הישועה.

כך היא המציאות, כל פעם שהקליפה מתגברת, נפגמים על ידה אנשים מבני ישראל ונופלים ממדרגתם. כך היה במצרים כמו שנאמר "ואת ערום ועריה", וכך היה בתקופת אחשוורוש, וכך היה כאן בתקופת היוונים. בכל גלות אין בני ישראל ראויים שיוציאום ממנה, אלא שהקב"ה באהבתו אותם מסתכל על העתיד וחותר חתירה כדי להוציאם. ואמנם לדברי ה"בני יששכר", החידוש כאן גדול היה יותר מהחידוש בתקופת אחשוורוש, כי שם עכ"פ עשו תשובה, ואילו כאן לא עשו תשובה, והקב"ה הוציאם רק באתערותא דלעילא.

בימים ההם בזמן הזה

ובספה"ק "ייטב פנים" ביאר מה הוא

בני ישראל היו בשפל המדרגה

בספה"ק "ישמח ישראל" (תנוכה אות א) כתב שבתקופת יון היו בני ישראל בשפל המדרגה. ואע"פ שהיו אז קומץ קטן של חשמונאים שנותרו דבוקים בה' ובתורתו, המון העם הושפע מטומאת יון ונפגמה בהם אפילו הנקודה הפנימית שבלב שבדרך כלל איננה נפגמת, ואכן הרשעים הללו הרגישו זאת אשר המה במצב רע כזאת, ולכן באו עליהם למלחמה כדרך טבע עמלק.

ובכן, מאחר שהיו במצב שפל כזה, יש להבין מה הועיל להם להיעשות להם נס גדול כזה, אשר בו המעטים והחלשים נצחו את המרובים והחזקים, שהרי על-פי דין לא היה צריך להיעשות להם נס מחמת מצבם שהיה בכי רע. אכן על זה יש להביא מה שכתב בספה"ק בני יששכר, שהקב"ה ברוב אהבתו את בניו, עשה להם נס אע"פ שלא היו ראויים לו באותה שעה, וזאת מפני שהסתמך על העתיד, שכאשר תבוא להם הישועה, יעשו לו נחת רוח.

נס על שם העתיד

וזה לשון ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ד אות כד): בנס הלזה לא היה אתערותא דלתתא, כי הדור לא היו צדיקים כל כך, וגם לא הניחום היונים להתאסף

הטבע ולו בשביל שיודו לו בניו.

ונבאר: הקב"ה אוהב את בניו למעלה מהשגת בן אנוש, ולעולם לא יתק את הקשר אתם, אע"פ שיהיו בשפל המדרגה. והלא זה אחד מיסודות היהדות, שהקב"ה קשור כל-כך לבן ישראל, שאע"פ שחטא ופגם והקליפה שולטת על נשמתו, הקב"ה עדיין אוהב אותו כבבת עינו ויעשה הכל כדי להטיב לו.

וככל שיהודי מוסיף להכיר בזאת, כך הוא מוסיף להוציא לאור עולם את גילוי אלוקותו יתברך ולקיים בזה את תכלית הבריאה. וכפי שהאדם מגיע אל תכליתו על-ידי האמונה בהקב"ה, כך הוא מגיע אל תכליתו על-ידי שהוא מרבה להכיר שהקב"ה טוב ומטיב בלי גבול, והוא רואה זאת מעצמו ובשרו בבחינת "מבשרי אחזה א-לוה", כי אע"פ שחטא ואינו ראוי, הקב"ה מטיב לו בלי הרף.

הודאה על שאין הקב"ה משיב לנו ברעתנו

והנה אם יהיו למשל שני ידידים שהטיבו זה לזה ימים רבים, ויהי היום ואחד בגד בחבירו והתחיל לביישו ברבים ולגרום לו נזק רב, אם יגלה ביום מן הימים שלמרות כל מה שעולל לחבירו, עדיין חבירו ממשיך לחבבו ולהטיב לו כפי שהטיב לו מקודם, הלא בוודאי יתמלא בושה ויהיה מלא הכרת הטוב לחבירו על שלא השיב לו כרעתו.

אף כאן, כאשר האדם מתבונן במה שעולל להקב"ה במעשיו הרעים ורואה שאעפ"כ הקב"ה אינו מזניחו אלא ממשיך להטיב לו כמקודם, הרי הוא מתעורר מתוך זה להודות להשי"ת בכל עצמותי תאמרנה,

אותו דבר שהקב"ה ראה, שבגללה הושיע את ישראל בחנוכה, וזה לשונו: בשביל שראה הקב"ה שיקבעו ימי חנוכה להודות ולהלל, זהו שעמד להם אז להיוושע על-ידי ניסים ונפלאות.

ומבאר על פי זה לשון הברכה "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" – הקב"ה עשה ניסים לאבותינו בימים ההם, מפני שראה שבזמן הזה נודה ונהלל לשמו יתברך. וכן הוא מפרש הלשון שאומרים בעל הניסים "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה" – פירוש, כהיום הזה שאנו עומדים ומשבחים, זהו שעמד להם לזכות לאותה תשועה.

והנה באמת צריך להבין טעם הדבר, כי אם הוא בנוי על ההגיון, וכאותה שאמרו מוטב שיחללו עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, או כאותה שיאמר האדם שכדאי לו להשקיע כמה שעות ביום בשביל ילד שמתקשה להתרכז בלימודו, כדי שבעתיד כשיגדל הילד ויהיה לאיש, יקים בית נאמן בישראל ויפיץ הוא עצמו תורה בישראל, אם כן היה צריך לומר שהקב"ה ראה שבעתיד ישוכו אליו ויעבדוהו בלבב שלם ולכן גמר אומר שכדאי הוא הדבר להושיעם עתה מצרתם אע"פ שעכשיו אינם ראויים לכך. אבל מה שייך לומר שבגלל שיודו אותו בעתיד על הנס, לכן ישדד בעבורם מערכות הטבע, הרי סוף סוף אינם ראויים עשיו לנס ואין זה שוה בשוה.

קשר בל ינתק

אכן כאשר נשכיל ונבין כמה גדולה היא מעלת ההודאה להשי"ת, שפיר נוכן להבין שכדאי לו להקב"ה לשדד מערכות

לך על הצער שגרמתי לי עד כה ואטיב לך בזה ובכא.

זה מה שכתב ה"בני יששכר". כאשר בני ישראל נשבו בקליפת יון, אמר עליהם הקב"ה: **אם בעתיד, כשיהיו שבויים בקליפה אחרת, יודו וישבחו על הנס שאעשה להם עכשיו, והיינו שיגיעו להכרה הפנימית שאני פודה את האדם באיזה מצב שיהיה, הגם שהוא למטה מעשרה, ואע"פ שהוא נמנה על הפתילות הגרועות שאין מדליקין בהן בשבת, כדאי לי עכשיו לעשות להם נס זה, כי תצא ממנו תועלת גדולה, שהרי כך יודו ויהללו אותי בתוך גלותם, ואמונתם תלך ותתחזק בנפשותם, ולא יתהלכו דוויים ונדכאים.**

משל לילד שלא שמע לאזהרת אביו

ותעה ביער

משל למה הדבר דומה לילד, שהוזהר על-ידי אביו חזור והזהר שלא ללכת לבדו ביער, אך הוא לא שמע לאזהרותיו והלך לבדו ותעה בין עצי היער. כעת אביו עומד ומסתפק אם כדאי לו לחלצו מן הסכך, או שמא כדאי לו להשאירו שם זמן מה, כדי שיפחד מחיות הטרף וילמד לקח שאם לא ישמע לדברי אביו, ישלם מחיר כבד.

לאחר רגעים אחדים, האב מתיר לעצמו את הספק, וכך הוא אומר: אחלץ את בני מן הסכך, שהרי הלקח שילמד כאשר יראה שאינני מזניח אותו אע"פ שאינו שומע לדבריי ומצער אותי, הוא לקח הרבה יותר גדול, כי זה ילווה אותו גם בהמשך חייו כאשר ייקלע לסככים אחרים, שיאמין בלבו שיש מי שלא יזניח אותו, יהיה מה שיהיה. הוי אומר: כשהאב מקבל את

ההודאה זו היא אשר מביאה אותו אל תכליתו.

אין הקב"ה מזניח את החוטא

זה מה שהתרחש בחנוכה. בני ישראל היו אז בשפל המדרגה, ולסבר את האוזן, אם קשה לנו להתחבר לאותה קליפה ששלטה אז, דהיינו לחכמת יון שהשתלטה אז על בני ישראל ושהכריחה אותם לכתוב על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל ח"ו, נוכל להתבונן בקליפה ששולטת בדורנו, ולראות איך העולם מסובך מכל עבר בטומאות ובנסיונות קשים, כאשר בני אדם אינם מתביישים היום לעשות ככל העולה על רוחם ויכולים לעשותו בקלי קלות, ובאמת מתקיים בו בדור הזה בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגי. מקליפה זו נוכל להקיש לקליפת יון, שהרי כל הקליפות שורשם בשלוש הקליפות הטמאות שנבראו בשביל ישראל, כדי שיילחמו בהם ויתקרבו אל הקב"ה.

אמר הקב"ה ליהודי שנשבה על-ידי הקליפה ושקע בטומאתה: **אע"פ שאתה שקוע עמוק עמוק בבור, לא עזבתך, כי ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, והריני אוהב אותך אהבה עזה, ולכן אוציאך הן מהקושי הרוחני שלך, הן מהקשיים הגשמיים שהסתעפו ממנה, אכבס אותך בבורית ואעלה אותך מעלה מעלה. למרות כל מה שעשית – לא אוותר עליך, אלא אביא אותך למקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו, וכל-כך למה? כי בני אהובי אתה. האמן בזה בכל לבך, וקום מתוך אמונה זו לעזוב את מה שעשית עד כה ולקבל על עצמך שלא לחזור עליהם יותר, ואז – אוותר**

שייעשה להם נס לבני ישראל אע"פ שאינם ראויים מצד עצמם, הכל כדי שיהודי זה בבוא העת יוכל להתבונן בזה ולהודות על זה, ומתוך כך יבין שלא אזניחו אלא אחת חתירה מתחת כסא כבודי כדי לחזור ולקרבו אלי וליתן לו חיי אושר בעולם הזה ובעולם הבא.

עיקר קבלת התורה

ובספה"ק "מאור עינים" (פרשת יתרו) ביאר שזה היה עיקר קבלת התורה, לזכור תמיד שהקב"ה אינו עוזב אותנו אף לא כשאנו נופלים ומידרדרים אל המדרגה הנחותה ביותר, וזה לשון קדשו: זה הוא עיקר קבלת התורה שקבלו ישראל, ולכן התפאר השי"ת בזה מאוד שקיבלו התורה בגודל האמת, והשיגו האמת שלעולם יהיו דבוקים בהשי"ת ולא יפרדו ממנו אף בנפלים ממדריגתם, וזהו עיקר ההילוך וההנהגה הישראלית, ובוה צריך להלך.

ומבאר: ובמה יבוא להשי"ת כשנפל ממדריגתו, שהרי ניטל ממנו המוחין והדעת? אך שהשי"ת הוא מלא כל הארץ כבודו, דהיינו אפילו במקום שהוא כל הארץ, שכולו ארציות, שהוא רק חומר עב, אעפ"כ הוא מלא כבודו יתברך, והנה השי"ת נקרא חיי החיים, דהיינו שכל החיים שבעולם בהמות חיות ועופות ומין האדם, החיות שלהם הוא השי"ת, וזהו חי החיים, שהוא יתברך החיות של כל החיים, ויחשוב כשנפל ממדריגתו: הלא חי אני, ומי הוא החיות שלי, הלא הבורא יתברך, ונמצא שיש כאן גם כן הוא יתברך, אך שהוא מצומצם מאוד.

ההחלטה להוציא את בנו מן היער, אין הוא נאלץ לוותר אז על עקרון החינוך, אלא להיפך, עקרון החינוך הוא זה שעוזר לו להגיע להחלטה זו, כי הוא מורה לו שלקח זה חשוב יהיה לחיי בנו יותר מן הלקח הראשון.

בדרך אגב, כבר הזכרנו כמה פעמים מה שאמרו הצדיקים, שאם התינוק בוכה בערשו, ונדמה לנו שלשם חינוכו אין כדאי לנו לגשת אליו להרגיעו, שהרי הוא צריך ללמוד אחת ולתמיד שבשעה זו ישנים ואין מעוררים מהומות, מכל מקום כדאי יותר לשם חינוכו שניגש אליו להרגיעו, כי מזה ילמד לעתידו שכל אימת שיבכה, אע"פ שהצדק לא יהיה עמו, יהיה מי שישמע לו, והרי זה מסר חשוב שאין למעלה ממנו.

אף כאן אמר הקב"ה על בני ישראל: בני ישראל אינם ראויים שאוציאים מגלות יון, שהרי חוטאים המה ופוגמים בנפשותם, אך אני אתעורר מלמעלה לריב את ריבם ולדון את דינם ולנקום את נקמתם, הכל כדי שלאחר מכן כשיהיו שוב בשפל המדרגה, יידעו שיש להם תקוה ולעולם לא אזניחם.

כי אמרתי יש לי תקוה

וכמו כן האיש הפרטי כשיראה את עצמו שקוע ברפש וטיט, ויתעורר לשאול: העוד יש לי תקוה? האוכל עוד לחזור לתחיה? הלא כבר ראיתי בספרים איך שמתארים את חומרת הדבר, וכבר שמעתי מרבנים על אודותיה, ובכן נפשי בשאלתי האם כבר נגזר דיני לגמור את חיי בתוך החושך שאני שרוי בו, או שמא אוכל לקום ולצאת ולהתחיל לחיות חיי אורה ושמחה? אמר הקב"ה בימים ההם: כדאי הוא

מקורות חייהם, הם אנשים שפגמו (לפי מדרגתם אשר בוודאי אין לנו שום השגה בהן) וחזרו והתקרבו אל בוראם.

כך היה אצל משה ואהרן עם מריבה, וכך היה אצל דוד המלך ע"ה עם מעשה דאוריה ובת שבע, אשר בנינו התחנן להקב"ה במזמורי תהלותיו שיחונן אותו וימחול לו מחילה גמורה. וכך היה אצל שבטי י-ה, והרי לא מצאנו ידינו ורגלינו בכל מה שנעשה ליוסף ובכל מה שהיה עמו בהיותו בבית פוטיפר, אין זה אלא שהקב"ה רוצה ללמדנו זאת, שגם אם יפול האדם, כל שיחזיק בחבל וישתוקק בכל לבו לחזור ולהתקרב אל הקב"ה, יוכל לעלות ולהגיע למעלות רמות.

וידר ישראל נדר לה'

הנה בפרשת חוקת, לאחר פטירת אהרן, נאמר: וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עֶרְדַּי יִשָּׁב הַנֶּגֶב פִּי בֶּאֱיֹשָׁרָאֵל דְּרָף הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי, וַיְדַר יִשְׂרָאֵל נָדַר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תַּתֶּן אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיַדִּי וְהִחַרְמְתִי אֶת עַרְיָקָם.

וכתב על זה בספה"ק "שם משמואל": נראה שאז היו ישראל שבורי לב מאוד, שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, ובאותה שעה עדיין לא חזרו, שהרי מצד העדר ענני כבוד בא [עמלק] והלחם עם ישראל, ועוד זאת שהתגברו ושבו מהם שבי. וכענין שהיה (בימות יהושע) במלחמת העי שהכו אנשי העי כשלושים וששה איש, וכתב (יהושע ז) וימס לבב העם ויהי למים, כמו שכתב הרמב"ן שבמלחמת מצוה של יהושע לא היה ראוי שיפול משערת ראשם ארצה, קל וחומר לימי משה. ואף שכאן לא

אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה

ומוסיף שם עוד: וזהו מאמר דוד המלך ע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), רצה לומר שהיה שוה אצלו הוי"ה דהיינו כשאני דבוק בהשי"ת במוחין בהירים, ולנגדי הוא לשון נגדיות, דהיינו כשנפלתי ממדריגתי, הכל היה שוה אצלי, שהיה דבוק בהשי"ת גם בעת נפלו. וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ז, י) אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זאת, רצה לומר שיש שוטים שבנופלים ממדרגתם שוככים לעפר ואינם עולים שוב אל השי"ת, וזהו אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, דהיינו שאז הייתי עובד השי"ת ועכשיו נפלתי ממדריגתי, אל תאמר כן, כי לא מחכמה שאלת על זאת.

הנה האדם לאחר נפילתו מרגיש שאינו יכול להתפלל עכשיו, עכשיו להתפלל?! הלא אין לזה שום הגיון! אך טעות גדולה היא בידו, כי אם יעזור ברוחו מעט, יעלה על זכרונו שהקב"ה כרת עמו ברית שלא להזניחו לעולם, אלא להיות קשוב לו תמיד, אף גם כאשר ציערו.

מנהיגי ישראל לדורותם

הן כך לימדנו הקב"ה בתורתו, שגם אם יפול האדם לשאול תחתית, ימצא סולם אשר דרכו יוכל לעלות עד שמי רום. לכן לא תמצא אחד ממנהיגי ישראל לדורותיו שלא היה לו פגם. היו אמנם אנשים צדיקים שמתו בעטיו של נחש, אבל הללו לא נמנו על מנהיגו ולא נכתבו מהם כמעט בפסוקי התנ"ך. מנהיגו שפסוקי התנ"ך מלאים

שמעתי מפ"ק זקני [ה'חידושי הרי"ם] ז"ל בשם רבו ר' בונים [מפרשיסחא] ז"ל שצריכים לייגע להבין הוא אמינא דגמרא, שהרי זהו חיות עוה"ז אע"פ שהוא רק הו"א ואין המסקנא כך. ואמר שאולי כוונתם שלא יפול לב ה'כרע', רוצה לומר על-ידי מעשה שלא כהוגן, או ירד יותר, והוא כבר בחינת שכב ח"ו, דהיינו מי שעבר ושנה שנעשה לו כהיתר וקשה לו מאוד לחזור לקדושתו כמו שוכב תחת המאפיל הנברא מהעבירה, מכל מקום כארי יתנשא, שיש בכל אחד מישראל ניצוץ קדושה, כאשר שמעתי מפ"ק זקני ז"ל "כל זמן שהוא חי בכוחו לחזור כמקדם", כי אם ירד במצוה זו, יש בו ניצוץ התלהבות במצוה אחרת שלא פגם בה, ועל ידה יוכל לשוב ולהתגבר על כל המאפיל, שיהיה לאור וכל הזדונות ייהפכו לזכויות, וכלביא מי יקימנו – מה שהוא בבחינת מי, שכמעט אין לו חיות, בחינה זו יקימנו שתהיה לו תקומה ותחי רוחו.

אכן כן, כאשר האדם מתהפך לטובה, ודווקא מחמת נפילתו מתחיל להתייגע יותר מכפי שהתייגע בתחילה, הרי הוא עושה בזה תשובה מאהבה וזדונותיו נהפכים לו לזכויות, משום שמתברר למפרע שנפילותו היו לצורך עליה.

וזהו הפירוש בהוא אמינא של הגמרא, שהרי בקריאת שמע יסדו לומר כל מה שנחוץ ביותר ליהודי כדי להיות יהודי כשר, כגון חובת לימוד התורה עם הבנים, זכירת המצוות, שמירת הלב והעינים, ולכן הדין היה נותן שיקבעו לומר גם פרשת בלק מפני שכתוב בה "כרע שכב כארי", שהוא יסוד גדול ביהדות, שגם אם נכשל האדם בפרשת ציצית או בחטאים אחרים, עליו לדעת לקום

היתה אלא שפחה, מכל מקום הרגישו בזה שפלות מצבם, והיתה עצתם להיפוך, לאחוז בדרגין גבוהין, היינו שעוררו בקרבם את הנקודה הפנימית שבלבם וקפצו לנדרים, כי ידוע שנדר הוא בשער הנו"ץ מלשון נ' דר.

ביאור דבריו הקדושים: בני ישראל בראותם שהם נמצאים בשפל המדרגה, תחת אשר יישברו בלבם, אזרו חיל והזכירו לעצמם שהם גבוהים מאוד ודבוקים להקב"ה גם בעתות כאל.

ירידה לצורך עליה

ומפטיר שם: וזה לימוד לאדם המרגיש שפל מצבו, שיעשה להיפוך ויאחז דוקא בגבוה ממנו בתוספת כח ואומץ.

רצונו לומר שיתפלל עכשיו אל ה' בתוספת חיות והתלהבות, וכמו שהיו זקני החסידים אומרים "א פאטש פאר א פאטש" [מכה עבור מכה, כלומר על כל מכה שהיצר הרע מכה אותנו להפילנו נחזיר לו מכה בהתחזקות בעבודת השי"ת]. הנה בדרך כלל קשה לו לאדם להתפלל לאחר נפילתו, מפני שסבור שעכשיו אין הקב"ה חפץ לשמוע את דבריו, אבל אם יזכור שהקב"ה עדיין חפץ לשמוע את דבריו ושאהבתו אליו לא נתמעטה כלום, לא יימנע מלהתפלל לאחר נפילתו, אלא אדרבא, יוסיף בהתלהבותו כדי לסטור ליצרו הרע, וירבה בלימוד ובנתינת צדקה וכו'.

ביקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש

עוד יש להביא בענין זה מהספר "שפתי צדיק" (פרשת בלק): חז"ל אמרו (ברכות יב, ב) ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע משום דכתיב כרע שכב כארי,

נעשה לאור הברית שכרת אתנו הקב"ה אז בשעת קבלת התורה, ואז נתגלה לנו הדבר בחוש.

כן יש להזכיר את דברי הגה"ק מבוטשאטש זיע"א, שחבלי משיח הכוונה לצרות רוחניות ולא לצרות גשמיות, וכמו שכתבו הספרים שזה מרומז בנגיעת שרו של עשו בכף ירך יעקב, וכפי שרואים היום איך הצרות הרוחניות האחרונות משכחות את הראשונות. אך על זה דייקא אנו אומרים "מחבלי משיח יוצלו לרווחה", כי אם יבין היהודי מה זה יהודי, יודה ויהלל ויתפעל ויתרגש, ויהיה ראוי שייעשה לו לנס כפי שנעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ולתחזק יותר ויותר דווקא מתוך נפילתו.

להודות ולהלל לשמך הגדול

עכ"פ ימי החנוכה נותנים כוח גדול למי שנכשל בעבירות, כי על-ידי ההתבוננות בנס שנעשה בימים ההם, הוא מבין שלא אבדה ממנו תקוה, אלא להיפך, דווקא מחמת נפילותיו, יוכל להגיע לפסגות רמות ביותר, מה שלא היה יכול להגיע אליהן בלעדיהן.

ועל זה אנו מודים ומהללים את השי"ת. וכאמור לעיל, לא בחג החנוכה ניתנה לנו מתנה זו, אלא כבר ניתנה לנו בשעת קבלת התורה, ואדרבא, נס החנוכה

יום שלישי פרשת מקץ – כ"ט כסלו ה'תשפ"א

עקירת צער עמוק מתוך לב האדם על פי התורה

אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אביו, שמשמעותו ששכח גם את כל מה שהיה עמו בבית אביו, וכי מעלה היא זו? הלא אדם ששכח את כל עברו, זה מורה לכאורה על חסרון, לא על מעלה!

הצער נובע מההרגשים המתלווים למעשה

אכן בוודאי התורה מלמדת אותנו בזה יסודות גדולים ונכבדים, וכפי שנבאר – תחילה בעל-פה ואחר-כך מתוך המקורות: כשהאדם עובר תלאות קשות, כאותן של יוסף הצדיק, מה שמעכב אותו מלהתקדם הלאה, הוא הההרגשים שמתלווים אל המציאות עצמה. המציאות היא אמנם שנקרע מאביו וששהה לבדו בין ערלים, אבל אם לא יתלוו לה הרגשים מרים, לא יהיה לו לאדם שום צער. וכפי שאפשר לראות מאותם הנוסעים על קברי צדיקים, שגם אם אין להם כל הנוחיות שיש להם בביתם, הם שמחים ומאושרים, וזאת מפני שרגשותיהם על שזכו להיות על קברות הצדיקים, כובשים את לבם ואינם נותנים לו להעלות הרגשים קשים.

מה שגורם לצער העמוק ומשאיר רושם לשנים הבאות, הוא ההרגשים הקשים – אחיי שונאים אותי, לא אחד מהם, אלא כולם כאחד שונאים אותי שנאת מוות. עד כדי כך הם שונאים אותי, שעשו יד אחת

כי נשני אלוקים את כל עמלי

ויקרא יוסף את שם הבכור מְנַשֶּׁה כי נִשְׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל עַמְלֵי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי. מבואר במפרשים שנשני הוא מלשון שכחה. יוסף הצדיק עבר תלאות קשות מאוד. האחים שנאוהו, השליכוהו לבור, ואחר כך מכרוהו כמה פעמים, וכך נתגלגל עד לבית פוטיפר, שם הסתבך עם בעלת הבית, והושלך לבית הסוהר. והנה כאן הוא הגיע כבר אל המנוחה ואל הנחלה, וכבר הומלך על כל ארץ מצרים, ולא זו אף זו, הנה הוא זוכה להביא זרע לעולם. על כן דיבר בלשון הודיה אל הקב"ה ואמר שבכל הטובה הזאת, השכיח ממנו הקב"ה את כל התלאות שעברו עליו.

והנה לכאורה יש לשאול בלשון תמיהה: איך יתכן לשכוח צרות כאלו? תארו זאת בדמיונכם איך מרגיש אדם שקורעים אותו מאביו שאוהב אותו אהבת נפש, ומוכרים אותו לישמעאלים, ועכשיו הוא נמצא בודד בעולם שבוי בידי רשעים אפלים... הא תינח אילו היה מודה על זה שבא קץ לצרותיו והתחיל לחיות חיי שלוה, אבל למה יאמר שנשכחו ממנו צרותיו? וכי יתכן שבאמת ישכח אותן? דברו נא עם מי שעבר עליו זעזוע נפשי מעין אלו, במיוחד בשנות הנערות, ותראו שאין הדבר נשכח כל-כך מן הלב...

עוד יש לשאול על לשונו "כי נשני

הגדרת השם "טראומה" [זעזוע נפשית]. ואין צריך להיות דוקא מי שאחיו מכרוהו, אלא כל המשלים הדומים לזה, בלולים הם מכל אותם הרגשים. הם מאבדים את אימונם באחרים, כי אם אדם פלוני שעד כה הסתכלתי עליו ממטה למעלה יכול היה לעשות לי עול כזה, לגנוב את כספי, או לביישני ברבים, או לרמות אותי, אם כן הכל שקר וכזב ואי-אפשר לתת אימון באף אחד בעולם. וכן מתעוררים בלבם רגשות אשמה, כמו גם הרגשים קשים שהקב"ה הזניחם ומתערערים בהם יסודות האמונה – איך אוכל להאמין שהקב"ה טוב ומטיב, מה יש לו להקב"ה מזה שאני מתייסר כל-כך?

לאחרונה שאל אותי יהודי אחד במר לבו, וכה אמר: יודע אני שחסר לי באמונה, יודע אני שאינו נכון מה שאומר עכשיו, אבל רצוני לדעת: הלא הקב"ה מקיים את כל התורה כולה, ובתורה כתוב לאמור "לא תונו איש את עמיתו", אסור לצער את השני, מה יש לו להקב"ה מזה? אני מתייסר כל-כך... והרי מי שיש לו צער כזה שנכנס בגדר זעזוע נפשי, הוא צער גדול מאוד שאי-אפשר לתארו, ומי שלא היתה לו כזאת, לא יוכל להבין זאת. זהו צער שאינו נותן מנוחת הנפש וגוזל את כל יישוב הדעת, עד שאי-אפשר לא ללמוד ולא להתפלל. מה יש לו להקב"ה מזה?

עם התלאות אפשר לחיות בשלום

אכן יוסף הצדיק מלמדנו שהצער העמוק אינו נובע כלל מהתלאות עצמן, שהרי עם התלאות עצמן יוכלו בני אדם לחיות בשלום. דוגמא קטנה: לראובן יש תור קבוע מראש אצל הרופא ביום שני הבא.

להפילני לבור, ואחר-כך למכור אותי לישמעאלים. למה? למה הם מתעללים בי? מה עשיתי להם שהם שונאים אותי כל-כך? הרגשים אלו קשים מאוד ומערערים את דעת האדם.

כל עוד האדם מרגיש שהוא מקובל בעולם ושהעולם הוא טוב, יש לו ישוב הדעת, אבל ברגע שהאנשים הקרובים לו ביותר הפנו לו עורף, ולא זו בלבד, אלא גם החליטו להתנכל לו וליטול ממנו אפילו את הכתונת האהובה שלו, הרי זה מערער לגמרי את ישוב דעתו, וכך יאמר בלבו: מעתה אני יכול לתת אימון (trust) בשום אדם בעולם...

עוד זאת, בדרך כלל יתחמקו בלב האדם גם רגשות אשמה, וכה יאמר: בוודאי אני גרמתי לזה, כנראה מפני שאינני יודע איך להתנהג עם בני אדם ואיך להצליח בזה העולם, ולכן קורים לי תמיד דברים כאלה. ואולי בכלל הגעתי לידי כך מחמת העבירות שבידי, ושמא מפני שאני שלומיאל או מעורער בנפשי... כל יאשים האדם את עצמו בין ברוחניות, בין בגשמיות, והוא עצמו לא יידע, כי הרגשותיו יהיו מאוד מבולבלים.

ומעל כל זאת ירגיש האדם בכי רע מפני שירגיש שהקב"ה הזניח אותו. אם דבר כל זה יכול לקרות לי – יאמר לעצמו – אין זה אלא שעוונותי עלו רבו, עד שהקב"ה החליט להשליך אותי משני העולמות...

שילוב ההרגשים הקשים יוצרים זעזוע

הנפש

השילוב של כל ההרגשים הללו, הוא זה שמעורר בלב האדם צער עמוק מאוד, ובשפת אנשי המקצוע – כל זה נכנס תחת

גילוי היציאה לשליחות

והנה עכשיו נכח יוסף לראות את עצתו העמוקה של הקב"ה, איך גלגל הכל להמליך אותו על ארץ מצרים ולהחיות עם רב. כאן הושלכתי לבית הסוהר ופתרתי חלומות, כאן הובלתי אל פרעה לפתור לו חלום, והנה עכשיו הומלכתי על ארץ מצרים ונעשה רעב בכל העולם, כעת מתחיל אני להבין את פתרון חלומי אשר חלמתי שהשמש ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, שהרי עכשיו יצטרכו אחי לבוא אלי לשבור אוכל.

אמר יוסף הצדיק: כי נשני אלוקים את כל עמלי – לא הידיעות נשכחו ממני, לא שכחתי שהיו לי אחים, לא שכחתי את כל מה שעשו לי, אך שכחתי את עמלי, רוצה לומר את כל המשא הכבד שנשאתי על לבי עד כה, אשר נבעו מכל אותם הרגשים איומים שהתלוו לאותן תלאות.

כשהאדם מכיר שיש לו שליחות, אז הוא מבין שכל מה שנעשה היתה על-פי גזירתו יתברך, ואע"פ שהוא רואה שזה כלל גם הפסד ברוחניות, וכמו שהיה אצל יוסף הצדיק שנלקח מבית אביו אל ערות הארץ ונתנסה בנסיון אשת פוטיפר, אין זה מוריד מהבנתו כלום. וכשמבין שכל מה שנעשה היתה על-פי גזירתו יתברך למען קיום שליחותו בעולם, כל ההרגשים הקשים שלו נעלמים, שהרי הוא מבין מעתה שלא האחים גרמו לו ולא עבירותיו גרמו לו ושהקב"ה מעולם לא הזניח אותו, אלא הקב"ה הולך אותו והעמידו בניסיונות, הכל כדי להעלות ולרוממו.

הודיע ראובן למעבידו שביום שני הבא לא יוכל לבוא לעבודה, וכן ביטל כמה ענינים נחוצים מאוד, והכל כדי שיוכל ללכת אל הרופא. הוא נסע כמה שעות אל הרופא והנה מצא פתק קטן תלוי על דלתו: "היום לא יוכל הרופא לקבל קהל ואתכם הסליחה". משמבין ראובן שבזבז ארבעה שעות לחינם, מיד רוחו נופלת.

הצער אינו זה שאבדו לו ארבע שעות. מה קרה? הרי לא קרה כלום! בסוף הכל יסתדר! הצער הוא ההרגשים הקשים שמתלווים אל המעשה – למה לא התקשר להודיע? כנראה הזמן שלי אינו חשוב לו...

יוסף יצא לשליחות בלתי ידועה

דמו בנפשכם! אילו היה יעקב אבינו אומר ליוסף בעודו אצל: ראיתי בנבואה כי עתיד אתה למלוך על מצרים ומשם תשפיע על כל העולם כולו, המוכן אתה לרדת למצרים בעבור כך? ! הלא בוודאי היה יורד למצרים בשמחה גדולה ולא היה מרגיש שום צער וכאב. אך מה נעשה שיוסף לא קיבל נבואה כזאת, אלא ראה שאחיו מאשימים אותו ונותנים לו דין רודף שמחויב מיתה...

ליוסף הצדיק היו הרגשים קשים, הוא הרגיש שהאחים מאשימים אותו, הוא האשים את עצמו, הוא הרגיש שכולם מפנים לו עורף ומשאירים אותו בודד בעולם. שרוי היה בחושך גדול ודעתו היתה מבולבלת עליו. כל ההרגשים שנמנו לעיל כלולים היו בלב, והם אלו שגרמו לו צער גדול, צער שהתלווה אליו בכל אשר הלך ולא הרפה ממנו.

כל כך נתן לי עושר וכבוד

הנה הרד"ק כתב על הלשון "כי נשני אלוקים" - כל כך נתן לי ה' עושר וכבוד, עד כי השכיחני כל עמלי שהיה לי משנמכרתי. פירושו של דבר: כשרואה האדם כמה טובה הקב"ה נותן לו, אזי הוא מתעורר לחשוב: לא יתכן שהקב"ה הזניחני כפי שסברתי עד כה, כי אם הזניחני, למה עכשיו הוא עושה לי טובה כל-כך? למה הוא ממליך אותי על ארץ מצרים? אם הקב"ה מסייע בידי להקים בית ולהביא בנים לעולם, אין זה אלא שכל מה שעברתי, לא היה אלא כדי להעלותני מדרגה לדרגה עד שאגיע לתכלית.

הכרה זו מעלימה את כל הזעזועים הנפשיים אף על פי שנחרטו עמוק עמוק בנפשו, מפני שהאדם מבין שכך היה צריך להיות ואין זה קשור כלל לאחרים אע"פ שהם בעלי בחירה, וכל ההרגשים שהיו לו בתחילה מאבדים את תוקפם.

מה שנעשה אין להשיב

ומכאן אנו באים לענין נוסף שבין אדם לחבירו: מי שמתהלך עם צער עמוק על חבירו שעשה לו עול גדול, כשישאלוהו מדוע לפי דעתו עשה לו פלוני את מה שעשה לו, יש ויענה: פלוני עשה זאת מפני שהוא מושחת מטבעו, יש ויענה: איני יודע למה פלוני עשה זאת ובאמת קשה לי להבין, שהרי ידיד קרוב היה לי ולמה ירצה לעולל לי כך, ויש ויענה: כפי הנראה סבור פלוני שהצדק עמו.

על האדם הנפגע לדעת: תהיה תשובתך אשר תהיה, האמת היא שהקב"ה סיבב זאת שפלוני יעולל לך את מה שעולל לך, הקב"ה הוא זה שגרם לו לחשוב שהצדק

עמו. הן באופן שאתה בעצמך מתפלא על התנהגותו של פלוני, הדבר פשוט ביותר שהדבר נעשה בגזירת שמים, אבל אפילו אם אתה משוכנע שהלה בחר ברע, עליך לדעת שאין בחירתו קשורה אליך. עליך נגזר לעבור צער זה. הרי לא שייך בעולם שמישהו יקח ממך ממונך, אם ראית שמישהו לקח ממך ממונך, אחת מהשנים, או שזה ממון שאינו שייך לך, או שתקבל אותו בחזרה מצד אחר.

בני אדם נאחזים באותו צער ואינם רוצים לעזבו, אבל כשהאדם רואה לאחור מכן כמה טובות הקב"ה עושה עמו, עליו להבין מזה שהקב"ה לא עזב אותו מעולם, אלא סיבה מדויקת היתה לכל מה שעבר עליו, וכך יוכל לעזוב אותו צער ולהתחיל לחיות חיים שלווים ורגועים.

תורת ה' תמימה משיבת נפש

בני אדם מתהלכים עם כאבים עמוקים. האדם אומר: איני מסוגל למחול לפלוני... שיהיה ברור, אינני הולך למחול לו... אם תרצה, אסכים שלא לריב אתו, אבל למחול לו באמת אחרי שעשה לי את כל מה שעשה לי, לזאת אינני מסוגל.

אכן הבה ונתבונן מצד אחר: תורת ה' מרפאת את הנפש יותר מכל, ואין לך דבר שמרפא את הנפש יותר ממי שלומד את תורת ה' ועל-ידי כן מגיע למצב שאינו רוצה לנקום יותר בפלוני ואפילו לא לכעוס עליו. איך מרגיש האדם שלבו מלא ברגשי כעס, שנאה ונקמה על בני אדם או על מוסדות ציבור? אם לא יצטרך האדם לסחוב את כל אלה, הלא כי אז יהיו חייו טובים פי כמה וכמה. אין הוא תמים כל-כך, הוא יודע היטב

למחוק את כל הצער שיש לו על פלוני, עד שתתראפא נפשו לגמרי.

לא אתם שלחתם אותי הנה

זהו שאמר יוסף לאחיו מיד לאחר שהתגלה אליהם: וְעַתָּה אֵל תַּעֲצְבוּ וְאַל יָחַר בְּעֵינֵיכֶם פִּי מִכַּרְתֶּם אֹתִי הֲנֵה פִי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם. אין לכם מה להתעצב, שהרי מחקתי את כל הזעזוע הנפשי שהיה לי, וזאת על-ידי שהגעתי להכרה שהכל נעשה על-ידי הקב"ה בחשבון מדוקדק כדי להחיות עם רב. פי זה שְׁנַתִּים הִרְעַב בְּאֶרֶץ הָאֲרָץ עוֹדוּ חֶמֶשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר, וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאֲרִית בְּאֶרֶץ וַיְלַחֲמֵנוּ לָכֶם לְפָלְטָה גְדֹלָה, וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנֵה פִי הָאֱלֹקִים וַיִּשְׁמַעְנִי לְאֵב לְפָרְעָה וּלְאֶדוֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמָשַׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם.

הוא אמנם מספר על כך לאחיו רק עכשיו, אבל כבר הבין את כל זאת בתחילה, כאשר ראה את כל הטובה שהקב"ה עושה עמו והבין שכל מה שעבר היה לטובתו, וכפי שהנציח זאת בשם בנו בכורו מנשה – כי נשני אלוקים את כל עמלי.

העושק שיצר את הבריסקר רב

על הגרי"ז מבריסק זצ"ל מסופר שקיבל נדן גדול מחותנו כדי שלאחר הנישואין יוכל לקבוע עתים לתורה ולסחור כמה שעות ביום וכך לא יהיו לו דאגות של פרנסה. למעשה רימה אותו מישהו בעסק מפוקפק והותירו בעירום ובחוסר כל. לאחר שנים, כשסיפר על כך הגרי"ז, אמר: לא נעשיתי 'בריסקר רב' אלא בגלל זה, שהרי אלמלא כן, הייתי ממשיך לחלק את יומי בין

מה שפלוני עשה ועושה ויעשה, אבל אין הוא מחזיק שום טינה בלבו. הלא נפשו בריאה כל-כך, הוא יכול לברך לשלום את כל מתפללי בית הכנסת, הוא יכול ללכת לשמחות, אין הוא צריך לחשוב כל פעם את מי הולך לפגוש שם.

שועתי אליך ותרפאני

אכן כן, התורה מרפאת את הנפש. וכפי שדוד המלך ע"ה אמר "ה' אלוקי שועתי אליך ותרפאני, ה' העלית משאול נפשי" – כשהאדם מתקרב אל הקב"ה, הקב"ה מרפא את נפשו עוד ועוד עד שהיא מתרפאת לגמרי, ויותר אין לו שום הרגשים קשים. אפילו אם איבדתי מיליון דולר, אין זה קשור כלל לפלוני, ואם אכיר בזה היטב, לא יחסר לי כלום גם אחרי הפסד גדול כזה, שהרי כל מה שמעיק על לבי לאחר הפסד כזה, הוא ההרגשים...

יש לך בן אדם שמתהלך כאוב: פלוני הרס לי את השידוך... הלא קיבלת שידוך יותר טוב מן הראשון, ואף אתה בעצמך מודה בזה, ואתה כבר מספר לכולם שזכית לראות עין בעין את השגחתו הפרטית של הקב"ה, ואעפ"כ אתה כועס על פלוני מדוע הוציא עליך שם רע.

צאו וראו כמה פעמים יש לו לאדם את כל מה שהוא צריך לעת עתה ואעפ"כ הוא זועם על פלוני שעשק אותי. שואלים אותו: מה אתה זועם עליו? הלא יש לך כל! והוא עונה: אמנם יש לי כל, אבל כואב לי מדוע פלוני עולל לי כך! אם יכיר האדם באמת שכל מה שנעשה לו היה מאת הקב"ה ואינו קשור כלל לפלוני, והראיה שהרי הקב"ה מטיב לו אתה ונותן לו את כל צרכו, יוכל

עצמו מפני שאני רע וחוטא, לכן מכרו אותי ולכן הגעתי לבית הסוהר ולכן נסתבכו חיי כל-כך. אבל לא, הוא פקח את עיניו ושאל: אם כל-כך רע הנני, מדוע הקב"ה מחייני? מדוע הוא נותן לי בנים? מדוע הוא מסייע בידי לפתור חלומות? מדוע נתן לי מלוכה? הלא רואה הנני שהקב"ה אוהב אותי ולא הזנחני לרגע, ומדוע עברו עלי כל אותן תלאות? אין זה אלא מפני שיש לי שליחות ועל ידי כל אלה אגיע אל קיום שליחותי, ואם כן הבה ואודה לה' ואתן לבני את השם מנשה כדי להנציח זאת, כי אז אוכל להתקדם עוד ועוד ולהעלים יותר ויותר את הצער היושב על לבי. וכך עשה עד שיכול היה לומר לאחיו בלב שלם: חדלו לכם! לא עשיתם לי מאומה. וכשאמרו: אבל מכרונך, יכול היה לומר להם – לא אתם שלחתם לי הנה כי אם האלוקים.

על שנתת בלבנו להודות לך

הנה ידועים דברי רש"י על הלשון שאנו אומרים בסוף מודים דרבנן "על שאנחנו מודים לך ברוך א-ל ההודאות", וזה לשון רש"י: "על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך". ויש בלשונו עומק גדול, אנו מודים לא רק על המצוה שנצטוונו להודות לו, וכנוסח הברכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא את ההלל, ולא רק על הזכות שיש לנו להודות ולשבח דוגמת המלאכים, אלא גם על שנתן בלבנו את ההבנה המתבקשת כדי לקום ולהודות. שהרי ההודאה האמיתית נובעת מן ההכרה הפנימית שהקב"ה מטיב עמנו בכל עת ובכל מצב שהוא נמצאים, ומי מאיר לנו בנפשנו להגיע להכרה זו? אין זה אלא שהקב"ה הוא

לימוד התורה למסחר, וכיון שנלקח ממני ממוני, לא נותרה בפני ברירה ונאלצתי להשקיע את כל כולי בעסק התורה...

לתורה יש את הכוח לרפא זעזועים נפשיים קשים מאוד, אך זה דורש עבודה רבה באמונה ובטחון, והיינו לשנן זאת שוב ושוב ולהתבונן פעם אחר פעם ולעשות פעולות רבות, אך כעת כדאי לדעת זאת ולו כידיעה בעלמא. אין שום זעזוע נפשי שעליה נוכל לומר שאין תורת ה' יכול לרפאותה ושבשבילה מוכרחים להגיע לפסיכולוג. לא! התורה מרפאת כל זעזוע נפשי אפשרי, אלא שזה לא נעשה על-ידי דיבור בלבד, כי אם על-ידי יגיעה וזה גם יכול ליקח זמן, ובינתיים יש ליטול עזר מבני אדם ולעשות את מה שבדרך העולם לעשות. אבל האמת היא שאם יתבונן האדם היטב, יראה שיש בכוחו להפטר מרגשי נקמה עמוקים כמו גם מרגשי אשמה עמוקים.

פקח עיניך וראה

והסיבה שבדרך כלל אין האדם מצליח להפטר מהם, היא מפני שאין הדבר ברור אצלו כאור היום, והרי הוא אומר לעצמו: וכי לא אאשים את עצמי?! הרי אני מרגיש שאני אשם. אבל כשיתבונן בתורה, יראה מה אירע עם יוסף הצדיק וילמד ממנו. ליוסף הצדיק היו כל הסיבות הן להאשים את עצמו שהוא בעל עבירה ולכן אירע מה שאירע עמו, הן להאשים את אחיו, שהרי עוללו לו דברים קשים מנשוא, ועוד זאת אירע עמו המקרה הקשה עם אשת פוטיפר אשר לדברי חז"ל כבר היתה שם נפילה במקצת.

ללא ספק היה יוסף יכול לחשוב על

זה שמאיר לנו.

התורה נחשב גם כן כלימוד, כי האור הנמצא בתורה לרפא את הנפש מתגלה על-ידי שהאדם מבין שבתורה נמצא הכוח לרפא את הנפש, ועל-ידי שהוא נותן הודאה על זה, ואע"פ שאינו מרגיש אותו עדיין, הוא מדבר עליו והוא שמח בגללו, כי הוא אומר בלבבו: ביום בהיר אחד לא תהיה בלבי שום שנאה על שום יהודי, אוי יהיה זה יום שמחה בשבילי, שהרי הוריד מלבי אבן ששוקלת חמישים ק"ג.

על כל שבח מעשה ידיך

הגר"ש קלוגר זצ"ל כתב (יריעות שלמה על סידור בית יעקב להריעב"ץ): הנה בתפילת שבת אנו אומרים "תתברך ה' אלוקינו על כל שבח מעשה ידיך", ולכאורה הלשון שבח מעשה ידיך תמוה, כי צריך היה לכתוב על כל מעשה ידיך בלי מילת שבח. אך הביאור בזה כי הנה לאחר שידענו שיש להודות על ההודאה, וכשהאדם מודה עליה, הוא מתרפא, אם כן יכול הוא כבר להודות עכשיו על הכוח להודות על הכוח צריך להבין: הא תינח להודות על הכוח להודות על הטוב, אבל הרי יודעים אנו שעל האדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ואם כן נמצא שעל האדם להודות על הכוח להודות על הרעה, וזה ייפלא, כי ההודאה על הרעה נראית לכאורה חסרת הגיון, ואם כן קשה שיבוא האדם ויודה על הכוח להודות על הרעה.

אכן את זאת אנו באים ליישב בלשון זה "על כל שבח מעשה ידיך", כי הנה הטובה שעושה הקב"ה עם האדם בנגלה נקרא אור, והרעה שעושה הקב"ה עם האדם, אשר אם היה האדם עושה אותה לרעהו,

הנה בזה טמונה הודאה להקב"ה על הכוח שהקב"ה הכניס בתורתו לרפא את צערנו, שתהיה לנו היכולת לומר "כי נשני אלוקים את כל עמלי". כי מי שעברו עליו שנים קשים בצעירותו וסוּחב עמו הרים של צער ועגמת נפש, כל שיגיע להכרה שלכל מה שעבר היה תכלית, יוכל להתרפא מצער. והלא הדין נותן כך, שהרי עכשיו אין האדם עובר יותר תלאות, ואם כן מדוע הוא מצטער עכשיו? אין זה אלא שהתייחסותו אל מה שעבר, היא זו שמצערת אותו, ולכן כל שיצליח להתבונן שוב בעברו ולראות שלכל היה תכלית, ממילא כל הרגשותיו הקשים ייעלמו, ועברו לא יהיה אצלו יותר בבחינת זעזוע נפשי, אלא בבחינת זכרון בעלמא.

ואע"פ שעדיין לא זכיתי לכך, מכל מקום אני מודה לך הקב"ה על שהכנסת כוח זה בתורתך, אני מודה לך על שם העתיד, וכמו שאומרים מודה אני לפניך על כל החסד שעשית עמדי ושאתה עתיד לעשות עמי. וכשהאדם מודה על רפואת הנפש העתידה לבוא, ממילא ישיג רפואה לנפשו, כי כך הוא הסדר, כשמודים על ענין מסוים, הוא מסוגל להמשיך אותו ענין.

להודות לך על משפטי צדקך

הנה הרד"ק על הפסוק בתהלים (ק"ט, סב) "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" כתב כי דוד המלך אמר אז שירות ותשבחות בענין התורה, ובלשונו: חצות לילה אעיר משנתי ואקום ממיטתי להודות לך, על המשפטים שנתת לי, שהם ישרים וצדיקים. ומזה למדנו שלהודות על

יותר בטובתו של הקב"ה, אך כאשר יודה על הרעה, הלא יכריח את עצמו להזכר שלא פלוני עשה לו זאת, אלא הקב"ה, ומפני שזה יוביל אותו למקום טוב יותר, ובוזה הוא מאיר את נפשו ומרפא אותה.

האדם הזמין חפץ מסוים דרך הטלפון, עברו שבועיים והנה הוא הגיע. הוא פותח את החבילה, ועיניו מחשיכות – אין זה החפץ שהזמנתי. הלא מעשים שבכל יום הוא. פעם יאשים את החברה ופעם יאשים את עצמו. אם יכריח האדם את עצמו להודות על זה להקב"ה, הלא הודאתו תבטל את כל המרירות ויתקיים בו "כי נשני אלוקים את כל עמלי", ולכן צריך האדם להודות בייחוד על הכוח להודות על הרעה, ואינו יכול לחיות אותה בהודאה על הכוח להודות על הטובה, כי שני דברים נפרדים המה בסגולתם להחיות את נפש האדם.

היתה נחשבת כרעה ודאית, כאשר הקב"ה עושה אותה עמנו, אנו מאמינים שהיא לטובה ולכן אנו מודים עליה, היות שהקב"ה הוא זה שעושה אותה עמנו.

זהו שאנו אומרים כאן: **אנו מודים על כל שבח מעשה ידיך, כלומר על שיש לנו את הכוח לשבחך ולהודות לך בדברים שאין ההגיון נותן להודות עליהם רק מפני שהם מעשה ידיך, כי אילו היה אחר עושה אותם, היו נחשבים לרעה ודאית. ואחר-כך אנו אומרים שוב: תתברך על מאורי אור שיצרת, דהיינו על טוב נגלה שנקרא אור.**

אכן באמת הרפואה הגדולה ביותר ששיג האדם, הוא כשיודה על הרעה דוקא, וכל אחד יוכל לראות זאת בחוש, כי כאשר יודה על הטובה הגלויה, לא תתרפא נפשו בעבור כך כי אם מעט, כי היא תתרגל על-ידי ההודאה שלא להיות כפוית טובה וכן להכיר

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי גרשון חנוך העניך בהרה"ק רבי יעקב מראדזין זיע"א – בעל התכלת

נסתלק לגנוי מרומים ביום ד' בטבת ה'תרנ"ה

ראש שבטי ישראל

ובפלפוליו, אלא עיקר גדלותו בכוחו ללקט את דברי חז"ל הנוגעים לענין מכל מקומות פזוריהם ולשבץ כל דיבור במקומו בסדר מופתי.

קרא עליו מה שהראב"ד כתב על

הרמב"ם

הגאון רבי יוסף שאול נתנון זצ"ל, בעל שואל ומשיב, כתב עליו בהסכמתו: ...אני קורא עליו מה שכתב הראב"ד ז"ל (פ"ו מהלכות כלאים ה"ב) ושיבח את רבינו הרמב"ם ז"ל כי מלאכה גדולה עשה באסיפתו דברי הגמרות והתוספתות, ואם כן היה בימי הראב"ד למלאכה גדולה, אף כי אנן יתמי דיתמי מה נכבד העבודה הזאת, ובפרט בסדר טהרות אשר גם ירושלמי לא נמצא עליו...

גאון הגאונים היה צדיק זה. כל מה שנמצא הן בתורה הנגלה והן בתורת הנסתר, היה אצלו כמונח בקופסא. בלמדו בלילות היו לו שתי קערות מים, באחת הכניס את רגליו כדי שהצינה לא תניח לו לישון, ובשניה נטל את ידיו כל אימת שהעיפות השתלטה עליו ונדרם מעט. כך עמל על דברי התורה ימים ולילות בקדושה ובטהרה. כשהיה נוסע לערי מושבות החסידים, הדבר הראשון שהחסידים היו צריכים

על אף שרבים מכירים אותו רק מפועליו לחידוש התכלת, מה שלא נתקבל אצל רוב גדולי ישראל, הלא ראש שבטי ישראל היה, ואלפים רבים התחממו לאורו. לפי המקובל, כשגילה את התכלת המחודש, תלו חמש עשרה אלף איש תכלת בציציותיהם. נכד היה להרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זיע"א תלמיד הרה"ק הרבי ר' בונים מפרשיסחא זיע"א. עילוי עצום היה ואין לתאר את גודל גאונותו. מי שהסתכל פעם בספרו "סדרי טהרות", יודע על מה מדובר.

חיבורו סדרי טהרות

את הספר חיבר בהיותו בן כ"ט. הוא אסף מהספרא, מכילתא, בבלי, ירושלמי, תורת כהנים, פסיקתא, מדרשים, כל מה שיש על מסכת כלים, ועשה מהם כדוגמת גמרא רש"י ותוספות, כאשר דברי חז"ל ניצבים באמצע, והפירושים והפלפולים מעטרים אותם משני עבריהם.

כשגדולי ישראל ראו את יצירתו, יצאו מהתפעלות, היתכן שילוד אשה בדורם גייע לגדלות כזו בתורה. היו מהם שהתבטאו לאמור: אין עיקר גדלותו בפירושו

בסיפורי שבחי זקני הגאון מוהר"ל מפראג ז"ל כי גם הוא יסד כזה ונשרף אצלו, נסוגותי אחר, אבל בלבי היו צפונים מי יתן והיה איש חיל היודע לערוך מערכת חיבור הגדול הלז בכמות ואיכות, יצמח מזה טובה לבית ישראל ויתברכו בו כל ישראל.

מלוקט מדברי התנאים והאמוראים

מי שיסתכל בספר "סדרי טהרות" על מסכת אהלות שנדפס לאחר הסתלקותו, יראה שבכל עמוד נדפס למטה שורה אחת וזו נוסחה: "מלוקט מדברי התנאים והאמוראים ז"ל". סיבת הדבר מפני שכאשר בא בנו הרה"ק רבי מרדכי יוסף אלעזר זיע"א להדפיס את ספרו, מצא פתקא בין כתביו, ובה כתוב בהאי לישנא: "על כל עמוד ממעל – ספר סדרי טהרות, ובתחתית העמוד – מלוקט מדברי התנאים והאמוראים ז"ל".

הלך לשאול את פי גדולי הדור כדת מה לעשות, מפני שלא ידע אם באמת יש בזה משום ציווי לעשות כן. השיבו לו גדולי הדור, שכפי הנראה היה רצונו שיעשו כן כדי שלא יטעו בני אדם לחשוב שהוא חלק מתלמוד בבלי, ואכן על-פי הוראתם כתב כן בכל עמוד ועמוד.

והצדיק את הצדיק

על קבלת ההסכמה מבעל שואל ומשיב שעדיין לא הכירו אז, מסופר מעשה נפלא של השגחה פרטית. בפקדו את בית הגאון, עמדו שם צפופים אנשים רבים, זקנים עם נערים, שבאו לשאול ממנו דבר הלכה. בתוך ההמון עמד הדיין הגאון רבי אורי זאב מסלאנט זצ"ל שהחזיק דפוס בבעלותו, והראה לגאון בעל שואל ומשיב

להעמיד לו, היה שולחן וכסא ניירות ועט, ומיד היה מתיישב וכותב את כל החידושים שנחתדשו לו במהלך הנסיעה, ורק כשסיים ניאות לקבל את פני החסידים.

פלאות התנאים שנתקיימו

בתחילה היו רבים שהתנגדו להדפסת ספרו, משום שחששו שמא יאמרו המשכילים שכפי שהוא חיבר גמרא מדיליה, כך אפשר שכל הש"ס חובר על-ידי אחרונים ולא על-ידי התנאים והאמוראים.

אביו הרה"ק מאיזביצא זיע"א אמר לו שהוא נותן לו רשות להדפיסו בשלושה תנאים: התנאי הראשון, שכבר היה לעולמים מי שרצה להדפיס חיבור כזה. התנאי השני, שיהיה לך סימן מן השמים שחפצים בהדפסתו. התנאי השלישי, שיקבל לכל הפחות עשר הסכמות מגדולי הדור.

התענה הרה"ק מראדזין שלושה ימים כדי שיתנו לו סימן מן השמים. ביום השלישי הגיע אליו "קטלוג" ממורוקו, ושם מצא בין השאר שהיה אחד מחכמי הדור שעמל על חיבור כזה, אך לא עלה בידו להוציאו לפועל לרוב יגיעה שצריך בשבילו. משראה שנתקיימו שני התנאים הראשונים, הלך למלא את התנאי השלישי, ואכן הקב"ה היה בעזרו ועלה בידו לקבל עשר הסכמות מגדולי הדור.

ומה נפלא היה כאשר בעל "שואל ומשיב" גילה לו שהוא עצמו ביקש פעם לחבר חיבור כזה ושכבר היה כן לפניו, וזה לשונו שם בהסכמתו: ולא אכחד קושט דבר אמת אשר בימי חורפי גם בלבי עלה זאת, והיה רשום אצלי ציונים על כל מסכת כלים, אמנם לאשר אפפוני טרדות רבות וגם ראיתי

שטענו כך רובא דרובא מגדולי ישראל. הוציאו הרה"ק החוצה, עצר איזה איש סבל ופנה אליו בבקשה: הנה רבי מאיר ורבי יהודה נחלקו במסכת פסחים בכמה שעות יכול האדם לטעות, ושם מבואר שיש אופן אחד שלא נחלקו – עתה אמור נא לי באיזה אופן נחלקו ובאיזה אופן לא נחלקו. הלה שלא ידע מימינו ומשמאלו, החמיץ את פניו והלך לו. הסתובב הרה"ק לגאון מקוטנא ואמר: זהו העולם שאתה מדבר עליו, וכי על עולם זה שאינו יודע מימינו ומשמאלו, תלויה ההלכה?! גדולי ישראל הם המה שצריכים לקבוע את המנהג!

הסכמה מתורגמת לזוהר מתורגם

ידוע היה הרה"ק בחריפותו ושנינותו, ויש על כך סיפורים לרוב. מסופר שכאשר היה אחד שתרגם את הזוהר ללשון הקודש והגיע לבקש ממנו את הסכמתו, השתמט ממנו. גם כשהלה נטפל אליו והפציר בו ללא הרף, אמר לו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים, שלא יתן לא את הסכמתו ויהי מה. פתח הלה בדברי תחנונים באמרו כי השקיע דמים מרובים בחיבורו, ואם לא יתן לו את הסכמתו, לא יהיה מי שיקנה אותו, ויפשוט את רגלו.

אז אמר לו הרה"ק: מסכים אני לכתוב לך הסכמה, אך אין בי כוח כעת לנסח הסכמה חדשה, תואיל להביא לי הסכמה ישנה כחפצך, ואני אעתיק אותה על הדף ואצרף לה את חתימתי. הלה שמח על העצה, ומיד הלך ובחר לו הסכמה עם תארים מופלגים, וכה הופיעו שם התארים המפורסמים – פטיש החזק, עמוד הימיני, עוקר הרים וטוחנן זו בזו בסכרא, יודע

גליגנות של ספר ישן מאחד מצדיקי החסידות, וזלזל על 'פלפול' אחד שהופיע שם, אשר לפי דעתו אין לו מקום. בספר שם הקשה למה הוצרכו המלאכים בחלומו של יעקב לעלות ולרדת במדרגות הסולם, והרי המלאכים בעלי כנפיים הם ויכולים לפרוח באוויר. ותירץ שהמלאכים צעירים היו ועדיין לא יכלו לפרוח בכנפיים. כראות בעל שואל ומשיב את ה'פלפול', שחק אף הוא עליו.

ויהי כראות כן הרה"ק מראדזין, לא יכל להתאפק, ואע"פ שהיה צעיר לימים ולא הכירו עדיין את גדולתו, התקרב ושאל אם מכירים הם את "ספר הפליאה" שמיוחס עוד מהתנאים. חיפשו שם בארגזי הספרים ומצאו את הספר המדובר. פתח הרה"ק והראה להם שהקושיא עם התירוץ מופיעים שם באותו סגנון ממש, אלא ששם הופיעה תוספת דברים בביאור התירוץ. כתוב היה שם שיש מלאכים שאינם צריכים ללכת ממדרגה למדרגה, אלא יכולים לדלג על המדרגות על-ידי טיסה, אבל מלאכים אלו שהגיעו מחוץ לארץ, לא יכלו לטוס עדיין, והוצרכו ללכת ממדרגה למדרגה דוקא.

כשראה כזאת בעל שואל ומשיב, נתפעל עד מאוד וביקש לדעת מיהו האברך העומד לפניו. אז נטל את חיבורו מידו, עיין בו ומיד צירף לו את הסכמתו הנלהבת.

עם הגר"י מקוטנא

אף הגאון רבי יהושע מקוטנא זצ"ל צירף לו את הסכמתו. עם גאון זה בכלל היה לו הרבה דין ודברים. מסופר שפעם הפציר בגאון שיטיל תכלת בציציותיו, אך הגאון השתמט בטענה שאין העולם נוהג כך, וכפי

משמעות רק בשפת המקור; כשמתרגמים אותם הם מאבדים את משמעותם...

דמי חנוכה בצנעה דווקא

פעם באחד מימי החנוכה, נאלצו לעקור לו אחת משיניו. לאחר העקירה, ביקש לשלם לרופא. סירב הרופא ליטול את התשלום באמרו שרצה ליתן לרבי דמי חנוכה, והנה זה יהיה דמי החנוכה שהוא נותן לרבי. נענה לו הרה"ק: רק אל תלך לפרסם זאת בעיר, כי אז יבואו כולם לעקור לי את שיניי בשביל דמי חנוכה...

צפונות. כשהביאה אל הרה"ק, התיישב הרה"ק ותרגם את כל התארים בשפת פולין. כשהושיט את ההסכמה למחבר, נחשכו עיניו בראותו איך הוא שם אותו ללעג ולקלס. שאל את הרה"ק: מדוע עשיתם לי כך? נענה לו הרה"ק: לא עשיתי לך מאומה, הסתכל ותראה שלא שיניתי כלום, רק תירגמתי את ההסכמה שהבאת לי לשפת המדינה. הזדעק הלה: אבל תארים אלו יש להם משמעות רק בשפת המקור; כשמתרגמים אותם, הם מאבדים את משמעותם! השיב לו הרה"ק: כן הוא הדבר! דברי הזוהר הקדוש יש להם